

UNIVERSITEIT GENT
FACULTEIT POLITIEKE EN SOCIALE WETENSCHAPPEN

HET BUITENLANDS BELEID VAN CHINA: TUSSEN ASSERTIVITEIT EN
COÖPERATIE

Wetenschappelijke verhandeling

aantal woorden: 26993

SILKE COSIJS

MASTERPROEF POLITIEKE WETENSCHAPPEN
afstudeerrichting INTERNATIONALE POLITIEK

PROMOTOR: PROF. DR. RIK COOLSAET

COMMISSARIS: MELANIE VAN MEIRVENNE

ACADEMIEJAAR 2014 – 2015

Inhoudstafel

Dankwoord.....	3
Abstract.....	4
1 Inleiding.....	5
2 Paradigmastrijd	6
2.1 Realisme	6
2.1.1 De “China Threat Theory”	7
2.2 Liberalisme	9
2.3 Conclusie	12
2.3.1 Theoretische tegenstrijdigheden	12
2.3.2 Kenmerken van een assertief en een coöperatief buitenlands beleid	13
3 Casestudies.....	14
3.1 Methodologie.....	14
3.1.1 Operationalisering van de hypothesen over de Zuid-Chinese Zee	15
3.1.2 Operationalisering van de hypothesen rond de Chinese ontwikkelingshulp in Afrika ..	16
3.2 De rol van China in de conflicten in de Zuid-Chinese Zee	17
3.2.1 Algemene schets van het conflict	17
3.2.2 Hypothese 1: “De DOC van 2002 heeft zich vertaald in een coöperatieve opstelling van China in het conflict.”	19
3.2.3 Hypothese 2: “De DOC van 2002 heeft zich desondanks vertaald in een assertieve opstelling van China in het conflict.”	24
3.2.4 Conclusie	31
3.3 De ontwikkelingshulp van China aan Afrika.....	35
3.3.1 Algemene schets van de Chinese ontwikkelingshulp aan Afrika.....	35
3.3.2 Hypothese 1: “ De Chinese ontwikkelingshulp aan Afrika weerspiegelt een assertieve visie op ontwikkelingshulp.”	37
3.3.3 Hypothese 2: “ De Chinese ontwikkelingshulp aan Afrika weerspiegelt een coöperatieve visie op ontwikkelingshulp.”	42
3.3.4 Conclusie	47
4 Eindconclusie.....	49
Referentielijst.....	51
Bijlagen.....	56

Dankwoord

Als eerste wil ik graag mijn promotor, Prof. Dr. R. Coolsaet, bedanken om me op weg te zetten bij de aanvang van dit onderzoek. Daarenboven wil ik mijn dank richten tot Melanie Van Meirvenne voor haar begeleiding tijdens en buiten het werkcollege rond de masterproef. Speciale dank gaat ook uit naar mijn ouders en naar Simon Kypers voor alle steun en het kritisch nalezen van mijn masterproef.

Abstract

Het Chinese buitenlands beleid wordt in de wetenschappelijke literatuur vanuit verschillende invalshoeken behandeld. In dit onderzoek worden de voornaamste hiervan behandeld die een heel tegengestelde visie geven op dit beleid, namelijk het realisme dat een eerder assertieve visie weergeeft en het liberalisme dat een meer coöperatieve nadruk legt. Aan de hand van twee casestudies worden deze theorieën getoetst aan de realiteit. Zo kijken we ten eerste naar de rol van China in de Zuid-Chinese Zee en vervolgens naar de Chinese ontwikkelingshulp in Afrika. Bij beide cases worden zowel een assertieve als een coöperatieve hypothese gesteld, die na onderzoek veel tegenstrijdigheden en noodzakelijke nuanceringen weergeven. Hoewel het beleid van China in het conflict rond de Zuid-Chinese Zee vaak afgeschilderd wordt als een pure assertieve machtspolitiek, tonen we aan dat China slechts tot op een bepaalde hoogte assertief kan gezien worden en ook coöperatieve acties onderneemt. De Chinese ontwikkelingshulp in Afrika toont aan dat zowel China als Afrika hier voordeel uit kunnen halen, en dit niet noodzakelijk ingaat tegen de Westerse ontwikkelingshulp. Bij beide cases zien we dus dat het buitenlands beleid van China zowel assertieve als coöperatieve kenmerken bevat. Hierdoor kunnen we aantonen dat een te eenzijdige benadering van het Chinese buitenlands beleid niet strookt met de realiteit, en een genuanceerde visie op dit domein noodzakelijk is.

1 Inleiding

Sinds de openstelling van China onder Deng Xiaoping in 1978 is de Chinese economie verviervoudigd (Geeraerts, 2011). De indrukwekkende opgang die China sinds toen gemaakt heeft, heeft van het Chinese buitenlands beleid dan ook een brandend onderzoeksveld gemaakt. Sommigen, waaronder Jacques (2012), gaan er vanuit dat deze opgang de wereld drastisch zal veranderen. Ook Geeraerts (2011) benadrukt dat China een grootmacht aan het worden is waar we meer en meer rekening moeten mee houden, zeker nu de door de Verenigde Staten (VS) gedomineerde wereldorde onder druk komt te staan. De opgang van China is dus een onderwerp dat zeker niet genegeerd mag worden in de internationale politiek, vandaar ook mijn motivatie om het buitenlands beleid van dit fascinerende land te onderzoeken.

Als we de wetenschappelijke literatuur over het buitenlands beleid van China onder de loep nemen, zien we dat er geen wetenschappelijke eensgezindheid bestaat over dit onderwerp aangezien men dit vanuit heel uiteenlopende invalshoeken analyseert. De meest dominante paradigma's die teruggevonden kunnen worden zijn het realisme, dat het Chinese buitenlands beleid in een assertief kader plaatst, met daartegenover het liberalisme dat een eerder coöperatieve visie voorstaat. Deze twee tegengestelde visies werden dan ook gekozen als leidraad bij mijn onderzoek.

Natuurlijk bestaan er ook nog andere invalshoeken zoals bijvoorbeeld het nationalisme, mercantilisme en specifieke Chinese denkwijzen zoals het confucianisme, legalisme, de *Tianxia*-theorie, theorie over de harmonieuze wereld van Hu Jintao, etc. Het in acht nemen van al deze facetten zou echter buiten het bestek van dit onderzoek vallen, waardoor we gekozen hebben voor het realisme en liberalisme omdat deze theorieën duidelijke tegenstellingen bevatten die samenvallen met de tweedeling assertiviteit en coöperatie.

In het eerste deel van mijn verhandeling wordt ingegaan op de voornaamste assumpties die beide theorieën maken over het buitenlands beleid van China. Vanuit deze theoretische tegenstrijdigheden, die variëren van een assertief naar een coöperatief beleid, vloeit de onderzoeksvraag voort hoe we het Chinese buitenlands beleid nu het best kunnen karakteriseren. Is dit eerder assertief, coöperatief of ergens tussen beide invalshoeken in?

Om deze vraag te behandelen worden in het tweede deel twee casestudies behandeld, aan de hand waarvan we de theorieën over het buitenlands beleid van China trachten te toetsen aan de realiteit. Deze casestudies werden gekozen volgens de theorie over de *most likely* en *least likely* cases, die verduidelijkt zal worden in het onderdeel methodologie. Zo hebben we ten eerste gekozen voor een geopolitieke case over de rol van China in de Zuid-Chinese Zee, die een eerder assertieve associatie met zich oproept. Ten tweede wordt een economische case behandeld over de Chinese ontwikkelingshulp in Afrika, een onderwerp dat een meer coöperatieve associatie met zich oproept. De bedoeling van dit onderzoek is om aan de hand van deze cases bewijs te vinden voor een eerder assertief of coöperatief buitenlands beleid. Tenslotte zal onderzocht worden of er een rode draad te vinden is tussen deze twee domeinen uit het buitenlands beleid van China, en met welke theoretische invalshoek deze het best overeenkomt.

2 Paradigmastrijd

2.1 Realisme

Het buitenlands beleid van China wordt in de wetenschappelijke wereld vaak op een realistische manier geïnterpreteerd. China zou bijvoorbeeld een sterke nadruk leggen op zijn soevereiniteit (Christensen, Johnston, & Ross, 2006). Dit zou niet enkel typerend zijn voor China, maar kenmerkend voor de postkoloniale of ontwikkelende wereld. Hierdoor zou China argwaan hebben tegenover de intenties van de bestaande grootmachten en multilaterale instituties, wat de samenwerking met deze landen en organisaties niet ten goede komt.

Bovendien zou het doel van het buitenlands beleid van China het veranderen van de attitude en het beleid van andere staten zijn, om de eigen Chinese belangen te bevoordelen (Lynch, 2013). Dit streven naar eigenbelang zou China doen door een Chinese cultuur en mentaliteit proberen te vormen bij zowel het Chinese volk als in andere samenlevingen. Hierdoor zou China zich verder ontwikkelen en de Chinese macht toenemen, waardoor China het zich zou kunnen veroorloven om op een minder coöperatieve manier zijn nationale belangen na te streven.

Volgens het realisme wordt een staat namelijk gedreven door het verlangen om zijn eigen macht te maximaliseren en die van anderen te ondermijnen (Deng, 2005). Geeraerts (2011) suggereert in deze context dat China zou streven naar een 'allesomvattende nationale macht'. Dit komt overeen met de neorealistische visie van Waltz (geciteerd in: Geeraerts, 2011, p. 59), die stelt dat een grootmacht genoeg macht moet verzamelen in de volgende machts categorieën: de grootte van de populatie en het territorium, economische capaciteit, militaire macht en tot slot politieke stabiliteit en competentie.

Deng en Wang (2005) wijzen er bovendien op dat de realistische theorie er van uitgaat dat de wereldorde de belangen van het machtigste land vertegenwoordigt. Als er een shift komt in het machtsevenwicht, zullen de belangen van de opkomende macht onvermijdelijk botsen met die van de hegemoon en het internationale *status quo*. Het feit dat China investeert in militaire modernisering, het beschermen van zijn soevereiniteit en met nationalistisch vuur spreekt over de hereniging met Taiwan, zou als bewijs kunnen gezien worden voor de bewering dat China inderdaad een regelrechte machtspolitiek voert (Leonard, 2008), en het feit dat China de wereld als inherent conflictueus ziet (Lynch, 2013).

Dit komt bovendien overeen met de stelling dat een realistisch buitenlands beleid gedreven wordt door rationale motivaties die de nadruk leggen op het vergroten van de nationale veiligheid (Christensen et al., 2006). Een dergelijk beleid doet bijgevolg afbreuk aan de liberale stelling dat de opgang van China vreedzaam zou zijn, en toont aan dat China angst heeft voor zijn vijanden in de wereldpolitiek (Leonard, 2008).

Verschillende onderzoekers hebben echter bedenkingen bij sommige van deze realistische aannames. Deng (2005) stelt bijvoorbeeld dat China geen zuivere machtspolitiek voert, aangezien het Chinese buitenlands beleid meer gedreven zou worden door de zoektocht naar status in plaats van macht. Daarenboven zouden we er niet automatisch vanuit mogen gaan dat een opkomende macht zal botsen met de hegemoon en het *status quo* in de wereldorde. In het geval van China is dit namelijk niet zo volgens Deng en Wang (2005), volgens wie het buitenlands beleid van China eerder coöperatief en constructief is. Hiermee wordt bedoeld dat China de regionale en internationale orde, net als hun eigen rol hierin, positief evalueert.

Moore (2005) gaat akkoord met de stelling dat China in het verleden zijn internationale doelen voornamelijk in termen van de verdeling van macht in het internationaal systeem zag. Nu zou China multipolariteit echter veel meer associëren met de democratisering van de internationale relaties in plaats van met polariteit op zich. Daardoor zou het Chinese buitenlands beleid de nadruk leggen op een wereld waarin diversiteit, pluralisme en verschillende paden naar economische ontwikkeling overheersen, in plaats van één model dat opgedrongen wordt door een supermacht. Deze verschillende invulling van het machtsverevenwicht zou verklaard kunnen worden door het verschil tussen het Westerse politieke discours en het Chinese (Wang, 2008). Het westerse wereldbeeld is namelijk gebaseerd op verdeeldheid en strijd, terwijl de Chinezen de wereld eerder zien als één grote familie waardoor ze de nadruk gaan leggen op een harmonieus in plaats van een conflictueus wereldsysteem.

Ook de aanname dat het Chinese buitenlands beleid gedreven wordt door rationele motivaties, in teken van de nationale veiligheid wordt in vraag gesteld (Christensen et al., 2006). Zo zou het Chinese buitenlands beleid niet enkel gericht zijn op het reageren op bedreigingen van de nationale veiligheid. Maar men wijst er wel op dat Chinese leiders recent de aanwezigheid en logica van het veiligheidsdilemma erkend hebben, wat dus suggereert dat strategische beschouwingen wel degelijk invloed kunnen hebben op het Chinese gedrag. Er zou dus wel een basisrationaliteit aanwezig zijn in de doelstellingen van het buitenlands beleid van China (Whiting, geciteerd in: Christensen et al., 2006, p. 379-380). Maar dit betekent niet dat we gewoon abstracte modellen kunnen toepassen op de denkwijze van de Chinese regering zonder aandacht te schenken aan specifieke historische, binnenlandse en ideële contexten. Rationaliteit zou daarenboven geconditioneerd worden door percepties en mispercepties over China's internationale en binnenlandse omgeving.

Christensen, Johnston en Ross (2006) benadrukken bovendien dat een rationeel analytisch kader ook emoties kan bevatten. Hieruit vloeit voort dat diepere contacten en uitwisselingen wederzijdse mispercepties en wantrouwen kunnen verminderen. Daarom zouden we de hoop mogen koesteren dat de relaties tussen China met regionale actoren en de VS stabiel en constructiever zouden kunnen worden (Whiting, geciteerd in: Christensen et al, 2006).

Op normatief niveau kunnen we volgens Wang (2005) alvast stellen dat het traditionele realistische paradigma vervormd is naar iets wat dichter bij de liberale en coöperatieve theorie ligt. Dit zou het gevolg zijn van veranderingen in het vocabularium van het buitenlandse beleidsdiscours. Het traditionele vocabularium werd gekenmerkt door woorden als 'nationale soevereiniteit', 'territoriale integriteit', 'hegemonie' en 'machtspolitiek'. Het nieuwe vocabularium bevat eerder woorden als 'interdependentie', 'mondialisering', 'win-win diplomatie', 'coöperatieve veiligheid' en 'gemeenschappelijk belang'.

2.1.1 De "China Threat Theory"

Deng (2006) beschrijft de "*China Threat Theory*" als interpretaties die het Chinese buitenlands beleid karakteriseren als destabiliserend en kwaadaardig. Deze theorie heeft zowel betrekking op veiligheid als economie. Op veiligheidsvlak wordt de militaire opbouw van China, de wapenhandel en de oncompromitterende aanpak van de Chinese territoriale claims, benadrukt. De theorie stelt dat er een gevaarlijk Chinees expansionisme bestaat, dat zich uit in de Chinese macht, intenties en gedrag. Daarenboven zou de toegenomen materiële capaciteit van China die voortkomt uit de economische

groei van China, leiden tot meer militaire assertiviteit en agressief buitenlands gedrag. Op economisch vlak stelt de theorie dat de groeiende Chinese economie andere landen zal verdringen en investeringen zal opeisen die anders naar andere landen zou gaan. China's economische groei zou dus ten koste gaan van haar economische partners. De stijgende Chinese vraag naar grondstoffen is nog een bijkomende reden voor internationale bezorgdheid.

Leonard (2008) benadrukt dat de Chinese beleidsmakers willen voorkomen dat China door andere landen als een bedreiging wordt gezien. Hierdoor willen ze de opkomst van China stilhouden, zodat de rest van de wereld dit niet zou opmerken. Als ze er toch over moeten praten, geven ze de voorkeur aan het politiek eufemisme "ontwikkeling" in plaats van het meer bedreigende "opgang". China wil bovendien de negatieve reputatie die aan het land wordt toegeschreven door de "*China Threat Theory*" weerleggen (Deng, 2006), door een meer coöperatief en verantwoordelijk imago op te bouwen, wat dus niet overeenkomt met een realistisch buitenlands beleid. Deng baseert zich wel op het realistische veiligheidsdilemma¹ om de Chinese bezorgdheden te verduidelijken, maar maakt hierbij twee belangrijke veronderstellingen die volgens hem niet overeenkomen met realistische uitgangspunten.

Ten eerste stelt hij dat staten hun omgangswijze met andere staten baseren op de reputatie van de ander. Hiermee wordt dus bedoeld dat de intensiteit van het veiligheidsdilemma kan variëren volgens de reputatie van een staat. Ten tweede zou de belasterde staat, omwille van zijn veiligheidsbelangen, zijn macht legitiem willen maken, door de internationale erkenning ervan te versterken. Daarom zou het veiligheidsdilemma niet onafwendbaar zijn. Dit streven naar internationale erkenning om het veiligheidsdilemma tegen te gaan, zou kenmerkend zijn voor het Chinese buitenlands beleid, aangezien China weet dat het anders te maken kan krijgen met vijandige reacties van andere staten.

Om deze reden zou China dan ook verschillende argumenten aangehaald hebben tegen de "*China Threat Theory*". Zo stellen Chinese leiders dat China nog steeds een ontwikkelingsland is, waardoor men de groeiende economische competitiviteit van China enkel moet zien als het volgen van de heersende marktprincipes. Ook wordt gesteld dat de "*China Threat Theory*" een list is van andere landen om hun eigen ambities te verhullen door de opgang van China tegen te gaan. Een ander belangrijk idee in deze context is de "Vreedzame Opkomst"-theorie (*heping jueqi*), die een coöperatieve visie op de internationale relaties van China weergeeft.

Bovendien argumenteert men dat de materiële capaciteiten van China worden overdreven, en de intenties van het Chinese beleid niet juist worden ingeschat. Ondanks de snelle groei van China, zou China nog steeds minder allesomvattende macht en een lager inkomen per capita hebben dan de huidige grootmachten. Ook in termen van militaire macht stelt men dat China nog ver achter andere machten zoals de VS en Japan staat qua militaire uitgaven. De zogenaamde agressieve intenties van China worden weerlegd door de vreedvolle geschiedenis van China te benadrukken, en deze te associëren met de welwillende confucianistische cultuur. Ook de omarming van een verantwoordelijke beleidsvisie en de nadruk op interdependentie werden in deze context aangehaald.

Daarenboven worden nog twee andere theorieën door China aangewend om de opgang van China positief te doen overkomen op de wereld (Young & Jong, 2008). Ten eerste de "*China Contribution Theory*", die stelt dat de Chinese economische ontwikkeling de economische ontwikkeling van de rest van de wereld bevordert, de globale arbeidsverdeling verbetert en bijdraagt

¹ Het veiligheidsdilemma is volgens het realisme aanwezig in de context van het anarchistisch wereldstelsel, waarin staten uit onzekerheid over mekaars intenties, uitgaan van het *worst-case scenario*. (Deng, 2006).

tot het oplossen van armoede in de wereld. Ten tweede is er ook de *“China Opportunity Theory”*, die ervan uit gaat dat China’s potentieel als grote internationale markt mogelijkheden voorziet voor buitenlandse handel en investeringen.

Door alle inspanningen van China om tegen de *“China Threat Theory”* in te gaan, concluderen Christensen et al. (2006) dat, hoewel de *“China Threat Theory”* een factor was die het veiligheidsdilemma had kunnen voeden, het veiligheidsdilemma in de regio dankzij de Chinese aanpak juist verminderd is.

2.2 Liberalisme

Andere wetenschappers, zoals Moore (2005), gaan het Chinese beleid vanuit een liberaal paradigma interpreteren, waarbij veel aandacht geschonken wordt aan de invloed van mondialisering. Zo wijzen ze erop dat China actiever geworden is in regionale en globale multilaterale instellingen, voornamelijk met betrekking tot economische zaken. Dit zou een erkenning reflecteren van de voordelen die voortkomen uit toenemende coöperatie in multilaterale instellingen. Kenmerkend voor het beleid van Beijing zou namelijk het aanvaarden van steeds hogere niveaus van interdependentie zijn. Dit is noodzakelijk voor China, omdat het land nog steeds een gebrek heeft aan inheems investeringskapitaal, geavanceerde technologie en expertise om te concurreren op de wereldmarkt. Moore wijst er ook op dat de belangrijkste determinant van langdurige nationale macht en veiligheid door China gezien wordt als de capaciteit om welvaart te produceren, wat enkel mogelijk is door interdependentie en samenwerking met andere landen.

Toch nuanceert Moore dat dit niet wil zeggen dat China geen rekening houdt met de relatieve machtsverdeling. Onafhankelijkheid en soevereiniteit zouden belangrijke waarden blijven voor China. Maar het feit dat ook interdependentie één van de centrale kenmerken van het Chinese buitenlands beleid is, verbetert de vooruitzichten dat China een vreedevolle verandering van de wereldorde nastreeft. De verhoogde nadruk op interdependentie zou blijken uit het feit dat China haar relaties met grootmachten en Aziatische buurlanden verankert in sterke economische banden (Deng & Wang, 2005). Hierdoor zou de traditionele rivaliteit tussen grootmachten vervangen kunnen worden door win-win coöperatie. China haalt hier bovendien het voordeel uit dat hierdoor de angst voor de stijgende macht van China vermindert. Daarenboven wordt het groeiende Chinese enthousiasme voor de mondialiseringprocessen in de wereld gezien als het bewijs van een positieve evaluatie van de huidige wereldorde.

Leonard (2008) noemt de Chinese denkers die uitgaan van een liberaal paradigma *“liberale internationalisten”*, zoals bijvoorbeeld Qin Yaqing en Shi Yinhong. Deze denkers vinden dat China zijn slachtofferrol moet laten varen en een actievere rol moet gaan spelen op het wereldtoneel. China heeft inderdaad nood aan de internationale erkenning dat China een opkomende wereldmacht is, maar deze erkenning moet gepaard gaan met bewijs van China dat het bereid is om de bestaande wereldorde te aanvaarden. De liberale internationalisten vinden dus wel dat China haar belangen assertief mag verdedigen, maar binnen de bestaande internationale kaders.

In een analyse van de *“Beijing Survey”* wordt door Christensen et al. (2006) gesuggereerd dat economisch zekere Chinese burgers minder negatief ingesteld zijn tegenover de buitenwereld, en meer voorstander zijn van een liberaal buitenlands beleid dan hun landgenoten in andere situaties. Hieruit zouden we kunnen concluderen dat China’s engagement in de wereldeconomie en de economische ontwikkeling die hieruit voortkomt, een deel van de Chinese bevolking socialiseert in

een positieve visie op het internationaal systeem. De Chinese integratie in de wereldeconomie zou dus een achterban gecreëerd hebben, die belang heeft bij het in stand houden van de internationale instellingen (Pearson, geciteerd in: Christensen et al., 2006). Dit vergroot de waarde van economische uitwisselingen met de buitenwereld in vergelijking met andere Chinese belangen die tot conflict met andere staten kunnen leiden.

Daarenboven zou China's positieve visie op mondialisering voortkomen uit het feit dat China de grote winnaar is van de economische mondialisering (Kim, 2006). Verder is mondialisering en de economische groei die hieruit voortkomt ook een belangrijk middel om de Chinese macht te legitimeren. De legitimiteit van het Chinese leiderschap is namelijk niet meer gebaseerd op ideologie maar op economische prestaties, die moeten voortkomen uit verhoogde handel, buitenlandse investeringen en een regelgebonden economie. Door het belang van deze economische mondialisering zou de opgang van China daarom als de opgang van een verantwoordelijke macht gedefinieerd kunnen worden, die het bestaande internationaal systeem niet zal omverwerpen. China kan het zich namelijk niet veroorloven om een volledig nieuw systeem te creëren, waardoor China een expansionistisch beleid vermijdt en dus niet getypeerd kan worden als een revisionistische macht.

Een ander voorbeeld van het feit dat China de bestaande wereldorde aanvaardt, vinden we in de kloof tussen de Chinese woorden en daden met betrekking tot de belangen van de ontwikkelingslanden (Moore, 2005). China verdedigt immers retorisch de rechten van de armen en zwakken in de wereld, en promoot daarmee een meer evenwichtige ontwikkeling in de wereld. Maar in de praktijk zou China het *status quo* niet uitdagen, en stelt China zich coöperatief op tegenover de normen van het liberaal internationaal economisch systeem. Moore verklaart dit door het feit dat China inderdaad een eerlijkere verdeling van de welvaart in de wereld verkiest, maar dat dit niet de prioriteit is van het buitenlandse beleid, aangezien China voornamelijk zijn eigen belangen wil nastreven en dat deze belangen wel gediend worden door het bestaande internationale systeem. Verder wijst Moore er ook op dat Beijing's retorische solidariteit bepaalde functies uitoefent. Het geeft Beijing de stem van de leider van de ontwikkelende wereld, het is een middel om de "*China Threat Theory*" tegen te gaan, en de kritiek op het internationale systeem laat Beijing toe om zijn antihegemonische gevoelens te uiten zonder direct de belangen van de VS uit te dagen.

Verder stelt Moore dat mondialisering geen vermindering van de rol van de overheid zou inhouden, aangezien deze een cruciale rol speelt in het coördineren van het proces van mondialisering, en zal trachten om aspecten die cruciaal zijn voor de nationale belangen te versnellen, en zaken die ingaan tegen de Chinese belangen af te remmen. Kim (2006) benadrukt echter dat mondialisering door middel van de bijkomende globale normen ook beperkingen oplegt aan de Chinese staat. Dus hoewel soevereiniteit centraal blijft in het buitenlandse beleid van China, is dit beleid verzacht door de vereisten van China's integratie in de wereldmarkt. Hierbij werd ook opgemerkt dat Beijing opmerkelijk toegeeflijk geweest is om zijn soevereiniteit in te perken ten voordele van de nationale economische belangen.

Door de toenemende interdependentie zou ook veiligheid door China niet langer als een *zero-sum game* gezien worden, omdat China inziet dat landen gemeenschappelijke veiligheidsbelangen hebben door het besef dat China niet langer veilig kan zijn, tenzij andere landen ook veilig zijn. Daarenboven gaan ook niet-traditionele veiligheidszaken steeds hoger op de Chinese agenda staan, en is China ervan overtuigd is dat deze enkel door multilaterale samenwerking aangepakt kunnen worden. Hieruit is dan het ook het Nieuwe Veiligheidsconcept van China ontstaan (Moore, 2005). Dit Nieuwe Veiligheidsconcept ziet veiligheid breder dan enkel militair en diplomatisch, en benadrukt

ook de economische en technologische kant (cfr. de samenwerking met ASEAN (Association of Southeast Asian Nations) rond niet-traditionele veiligheid onder 3.2.2.2). Bij het nastreven van veiligheid worden bovendien dialoog en multilaterale overeenkomsten met een potentiële vijand vooropgesteld (Kim, 2006).

Ook bij de liberale theorieën vinden we echter auteurs die deze theorieën bekritisieren. Deze auteurs leggen wel verschillende nuances in hun kritiek. Leonard (2008) en Kim (2006) stellen bijvoorbeeld dat China inderdaad een multilateraal beleid aangegaan is, maar dat China een andere visie heeft op multilateralisme dan het Westen. In het Westen gaat men er van uit dat multilateralisme inhoudt dat men de nationale soevereiniteit opgeeft en bereid is om zich te schikken naar de regels van de supranationale instellingen. Voor China zou multilateralisme echter een middel zijn om de nationale macht te versterken, wat China de mogelijkheid geeft om banden te sluiten met andere Aziatische landen om de invloed van de VS te beperken.

Hierdoor zouden we ervan uit kunnen gaan dat China's toenemende deelname aan multilaterale processen, zoals de WTO (World Trade Organisation) APEC (Asia-Pacific Economic Cooperation) etc. een manier is om China meer invloed te laten uitoefenen over de koers van de economische mondialisering. Daarenboven zou China door middel van mondialisering zijn historische grootsheid willen herstellen. Hiervoor moet China dan ook tegemoet komen aan de uitdagingen van mondialisering door middel van een strategie van openheid. Het Chinese multilateralisme zou dus voornamelijk gebaseerd zijn op instrumentele beschouwingen, en door China gezien worden als een effectiever en minder alarmerend middel om de nationale belangen na te streven en de invloed van China te vergroten (Wang, 2005). Toch stelt Wang dat er naast deze pragmatische motieven nog andere drijfveren zijn. Zo toont het multilateralisme bijvoorbeeld China's intentie om relaties tussen staten te coördineren en orde te vestigen in het internationaal systeem op basis van veralgemeende principes.

Ook Volgens Geeraerts en Holslag (2009) heeft China de huidige internationale regels en instellingen aanvaard. Bovenstaande opmerkingen die suggereren dat ze hierbij voornamelijk gedreven worden door eigenbelang worden door hen genuanceerd door te stellen dat ze hierin niet verschillen van andere staten. China zou er echter wel alles zal aan doen om de invloed van de VS in te perken en de Chinese nationale belangen te promoten. Daarenboven zou China momenteel inderdaad bereid zijn om zijn belangen binnen de regels van het internationale systeem na te streven, maar ook herhaaldelijk laten weten hebben dat ze niet tevreden zijn met bepaalde aspecten van dat systeem, zoals de overmacht van de VS en de status van Taiwan. Ook Jacques (2012) wijst erop dat men het engagement van China in multilaterale instellingen niet mag overdrijven, aangezien we ook rekening moeten houden met het stijgend Chinese nationalisme tegenover de VS en het feit dat China het Washington-Consensus niet aanvaardt.

Van der Putten (2011) stelt bovendien dat China de basisregels van de wereldeconomie nooit echt geaccepteerd heeft, maar deze enkel naleeft als het zo uitkomt. Het internationaal handelssysteem is gebaseerd op wederzijdse voordelen, terwijl China voornamelijk zou letten op de voordelen die ze er voor zichzelf kunnen uithalen. Daarenboven concurreert China binnen- en buitenlandse particuliere bedrijven weg uit de markt door de massale overheidssteun aan staatsbedrijven. Van der Putten is er bovendien van overtuigd dat China eigen normen zal creëren voor mondialisering, en dat de rest van de wereld geen andere keuze zal hebben dan deze te volgen, gezien de omvang van de Chinese economie.

Tenslotte wordt erop gewezen dat economische hervormingen en extern engagement niet veel veranderd hebben aan de relatie tussen China en Japan (Yahuda, geciteerd in: Christensen et al.,

2006). Dit wil niet zeggen dat economisch engagement geen goede invloed heeft op bilaterale relaties, integendeel, gewoonweg dat ondanks dit economisch engagement de anti-Japanse gevoelens nog steeds heel sterk aanwezig zijn in China. Hieruit concludeert Yahuda dat in de afwezigheid van een duurzame dialoog over veiligheidszaken en diepere sociale en politieke interactie, economische interdependentie alleen de problemen in deze relatie niet zal kunnen oplossen.

2.3 Conclusie

2.3.1 Theoretische tegenstrijdigheden

Verschillende auteurs omschreven het buitenlands beleid van China als realistisch. Hieronder zagen we ook de “*China Threat Theory*” die een belangrijke invloed heeft op het Chinese buitenlands beleid. Daarenboven zien we ook wetenschappers opduiken die het buitenlands beleid van China vanuit een meer liberaal paradigma, uitgaande van de invloed van mondialisering kaderen.

Het realisme legde de nadruk op soevereiniteit (Christensen et al., 2006), terwijl het liberalisme stelde dat China juist toegeeflijk geweest is in het inperken van de soevereiniteit omwille van economische belangen (Kim, 2006). Hieruit vloeit volgens het liberalisme voort dat China actiever geworden is in regionale en globale multilaterale instellingen (Moore, 2005). Het realisme gaat hier echter tegenin met de aanname dat China argwaan koestert tegenover grootmachten en multilaterale instellingen (Christensen et al, 2006), en gaat er verder vanuit dat de opgang van China allesbehalve vreedzaam zal zijn (Leonard, 2008), aangezien China de wereld als inherent conflictueus ziet (Lynch, 2013), en van hieruit de nadruk legt op nationale veiligheid (Christensen et al., 2006) en de maximalisatie van de eigen macht, verbonden aan de ondermijning van de macht van andere actoren (Deng, 2005). Hieruit volgt een onvermijdelijke botsing met het *status quo* (Wang, 2005). Volgens het liberalisme zal de opgang van China daarentegen leiden tot een vreedvolle verandering van de wereld (Moore, 2005), aangezien China de huidige wereld positief evalueert, omdat China belang heeft bij het in standhouden van de huidige internationale instellingen (Deng & Wang, 2005).

Na het bestuderen van de bestaande literatuur over het buitenlands beleid van China wordt dus duidelijk dat hoewel er reeds heel wat aandacht besteed is aan dit onderzoeksdomein, er helemaal geen wetenschappelijke eensgezindheid bestaat over hoe men het buitenlands beleid van China het best kan omschrijven. Al naargelang de verschillende visies die aan bod komen, varieert de definiëring van het Chinese buitenlands beleid van een meer assertief (realisme) naar een meer coöperatief (liberalisme) beleid. Daarom is het de bedoeling van mijn onderzoek om na te gaan welke visie nu het best overeenkomt met het huidige buitenlands beleid van China, en te kijken of dit nu eerder aanleunt bij een assertief, dan wel coöperatief beleid, of juist ergens tussen deze twee uitgangspunten in.

2.3.2 Kenmerken van een assertief en een coöperatief buitenlands beleid

Aangezien er momenteel nog veel onenigheid heerst over de aard van het buitenlands beleid van China, is het cruciaal dit beleid in verschillende domeinen te onderzoeken. Hierbij stellen we ons de vraag of we de verschillende aspecten van het buitenlands beleid van China, die we in deze domeinen terugvinden, kunnen definiëren als bewijs van een assertief of coöperatief buitenlands beleid.

Hiervoor is het allereerst belangrijk om de kenmerken van een assertief of coöperatief buitenlands beleid aan te duiden, die we kunnen afleiden uit bovenstaand literatuuroverzicht waarin de verschillende auteurs kenmerken die volgens hen typerend zijn voor het Chinese buitenlands beleid aanhalen. Deze kenmerken kunnen we dan ook gebruiken als vertrekpunt bij de operationalisering van de hypotheses die gesteld worden bij de meer specifieke casestudies. Aan de hand van de kenmerken die we verbinden aan een coöperatief of assertief beleid, maken we vervolgens een analyse van de twee casestudies.

De kenmerken van een assertief beleid kunnen we uitgaande van de realistische analyses omschrijven als een beleid dat de nadruk legt op nationale soevereiniteit (Christensen et al., 2006), territoriale integriteit en nationale veiligheid (Wang, 2005; Christensen et al., 2006), hegemonie (Wang, 2005), machtspolitiek (met eventueel het gebruik van geweld) (Wang, 2005; Deng, 2005) en nadruk op eigenbelang (Lynch, 2013). Een coöperatief beleid dat naar voor komt in de liberale analyses, legt dan weer de nadruk op interdependentie vanuit mondialisering (Moore, 2005; Wang, 2005), win-win samenwerking en diplomatie (Deng & Wang, 2005), coöperatieve veiligheid (Moore, 2005) en gemeenschappelijk belang (Moore, 2005).

De opzet van mijn onderzoek is dan ook om te zoeken welke kenmerken we terugvinden in de twee cases, die beiden belangrijke brandpunten vormen van het huidige buitenlands beleid van China. Aan de hand van deze teruggevonden kenmerken kunnen we tenslotte kijken bij welke theoretische invalshoek het buitenlands beleid van China het beste aansluit.

3 Casestudies

3.1 Methodologie

Om een tegenwicht te bieden voor de tegenstrijdige invalshoeken die in het theoretisch gedeelte aan bod komen, zal ik trachten om de karakteristieken van het Chinese buitenlandse beleid vanuit twee relevante casestudies naar boven te laten komen. We zullen in dit deel dus de verschillende invalshoeken via een literatuurstudie toetsen aan de realiteit, om te kijken welke van deze visies het dichtst aanleunt bij de specifieke beleidsdomeinen die we in de cases behandelen.

De bronnen die gebruikt zullen worden in dit gedeelte zullen voornamelijk tot de secundaire literatuur behoren, aangezien de transparantie van Chinese beleidsverklaringen en krantenberichten bedenkelijk is. Ook worden artikels aangehaald, die in de internationale pers, zoals *The Diplomat*, verschijnen, zodat mijn onderzoek niet ingehaald wordt door de actualiteit.

Ik heb ervoor gekozen om twee cases te analyseren. Uiteraard zijn dit niet de enige relevante gevalstudies, maar om een grondige analyse te bewerkstelligen, beperken we ons tot deze twee gevalstudies, gezien het bestek van het onderzoek. Bij de keuze van de cases hebben we gezocht naar twee specifieke soorten van cases. Omwille van het feit dat ons onderzoek uitgaat naar de vraag of China nu een assertief of coöperatief buitenlands beleid voert, hebben we ook bij de keuze van de cases de tweedeling assertiviteit en coöperatie voor ogen gehouden. Zo hebben we aan de ene kant gekozen voor een geopolitieke case, vanwege de assertieve connotatie die hieraan verbonden wordt, en aan de andere kant voor een economische case, aangezien hier een meer coöperatieve connotatie aan verbonden kan worden.

De uitwerking van de gevalstudies is gebaseerd op de theorie van de “*least likely*” en “*most likely*” cases (Gerring, 2007). Deze theorie stelt dat een case cruciaal is wanneer deze “*most likely*” of “*least likely*” een theoretische hypothese zou bevestigen. Een “*most likely case*” is een case, waarvan men verwacht dat ze een bepaalde uitkomst zal bereiken, maar dit toch niet doet. In dit geval zal de case de theoretische hypothese ontkrachten. Een “*least likely*” case is een case, waarvan men verwacht dat ze niet tot een bepaalde uitkomst zal leiden, maar dit toch doet. In dit geval zal de theoretische hypothese bevestigd worden.

Voor de eerste casestudy werd de Zuid-Chinese Zee gekozen, omdat de rol van China in dit conflict een eerder assertieve associatie oproept. De “*least likely*” hypothese die we hierbij kunnen stellen is daarom een coöperatieve hypothese: “*De Declaration on the Conduct of Parties in the South China Sea (DOC) van 2002 heeft zich vertaald in een coöperatieve opstelling van China in het conflict*”. Als deze hypothese bevestigd wordt, ondersteunt dit de liberale theorie, des te meer omdat het hier over een “*least likely*” hypothese gaat. De “*most likely*” hypothese die we hierbij kunnen stellen is het omgekeerde: “*De DOC van 2002 heeft zich desondanks vertaald in een assertieve opstelling van China in het conflict*”. Als deze hypothese gefalsifieerd wordt, ontkracht dit de realistische theorie, des te meer omdat het hier over een “*most likely*” hypothese gaat.

Voor de tweede casestudy heb ik de ontwikkelingshulp van China aan Afrika gekozen, aangezien ontwikkelingshulp een eerder coöperatieve associatie oproept. De “*least likely*” hypothese die we hierbij kunnen stellen is dus een assertieve hypothese: “*De Chinese ontwikkelingshulp aan Afrika weerspiegelt een assertief ontwikkelingsbeleid*.” Als deze hypothese bevestigd wordt, dan ondersteunt dit de realistische theorie, des te meer omdat het hier over een “*least likely*” hypothese gaat. De “*most likely*” hypothese die we hierbij kunnen stellen is het omgekeerde: “*De Chinese*

ontwikkelingshulp aan Afrika weerspiegelt een coöperatief ontwikkelingsbeleid". Als deze hypothese gefalsifieerd wordt, ontkracht dit de liberale theorie, des te meer omdat het hier over een "most likely" hypothese gaat.

Tot slot is het ook nodig om de cases af te bakenen in de tijd. Bij de case over de Zuid-Chinese Zee zullen we periode van 2002 tot op heden behandelen, aangezien in 2002 de DOC getekend werd (Kao, Pearre, & Firestone, 2012). Bij de ontwikkelingshulp aan Afrika zal de periode van 2006 tot op heden behandeld worden, aangezien 2006 in China ingeluid werd als het "Jaar van Afrika" (Large, 2007). Het beginpunt van beide cases is dus gebaseerd op een kantelmoment, ten eerste de DOC die het begin inluidde van een mogelijkheid tot coöperatie in de Zuid-Chinese Zee; ten tweede het "Jaar van Afrika" waarin China de ontwikkelingshulp aan Afrika verdubbelde en Afrika dus echt prominent naar voor kwam in het buitenlands beleid van China. Beide kantelmomenten zullen nog uitgebreid verduidelijkt worden bij de algemene schets van de twee cases.

3.1.1 Operationalisering van de hypotheses over de Zuid-Chinese Zee

De eerste gevalstudie over de conflicten in de Zuid-Chinese Zee is een interessant voorbeeld van de manier waarop China zijn nationale belangen nastreeft. Doet men dit door een assertieve machtspolitiek, die de nadruk legt op de eigen belangen en desnoods het gebruik van geweld toelaat? Of past China hier eerder diplomatische oplossingen toe die rekening houden met de belangen van de andere claimhouders en de reactie van de internationale gemeenschap?

Om dit na te gaan hebben we, zoals hierboven vermeld, twee hypotheses opgesteld. Voor we echter tot ons onderzoek kunnen overgaan, moeten deze hypotheses geoperationaliseerd worden. Daarom heb ik voor beide hypotheses enkele indicatoren aangeduid, aan de hand waarvan we het Chinese buitenlands beleid in deze kwestie zullen onderzoeken. Deze indicatoren komen overeen met de kenmerken van een assertief en coöperatief beleid (cfr. supra), en zijn afgeleid van de DOC van 2002 (zie bijlage 1), wat ook het vertrekpunt van mijn onderzoek vormt.

Hypothese 1: "De DOC van 2002 heeft zich vertaald in een coöperatieve opstelling van China in het conflict."

De eerste indicator stelt dat China inspanningen zou leveren om op een vreedzame manier oplossingen te zoeken voor het conflict. Bij onderzoek naar bewijs hiervan, zullen we zoeken naar de deelname van China aan onderhandelingen en akkoorden met de andere claimhouders. Deze indicator komt overeen met de volgende kenmerken van een coöperatief beleid: win-win samenwerking en diplomatie, coöperatieve veiligheid en de nadruk op gemeenschappelijk belang.

De tweede indicator luidt dat China vertrouwenswekkende acties zou ondernemen en deelneemt aan coöperatieve initiatieven. In tegenstelling tot de voorgaande indicator die kijkt naar een meer retorische vorm van coöperatie, gaan we hier op zoek naar voorbeelden van concrete coöperatieve acties. Hier zien we de volgende coöperatieve kenmerken terugkomen: diplomatie, coöperatieve veiligheid, interdependentie vanuit mondialisering, win-win samenwerking en de nadruk op gemeenschappelijk belang.

Hypothese 2: "De DOC van 2002 heeft zich desondanks vertaald in een assertieve opstelling van China in het conflict."

De eerste indicator stelt dat China in plaats van te zoeken naar vreedzame oplossingen overgaat tot dreiging met of gebruik van geweld. Dit houdt bijvoorbeeld in dat China geen respect zou hebben voor de vrijheid van doorvaart in de Zuid-Chinese Zee. Hier zien we de volgende kenmerken van een assertief beleid opduiken: nadruk op soevereiniteit en territoriale integriteit, een vorm van hegemoniestreven in de regio, machtspolitiek (met eventueel gebruik van geweld) en het verdedigen van het eigenbelang.

De tweede indicator is dat China beslissingen zou nemen die gezien kunnen worden als provocatie en tot de escalatie van het dispuut kunnen leiden. Deze indicator komt overeen met de volgende kenmerken van een assertief beleid: nadruk op nationale soevereiniteit en territoriale integriteit, machtspolitiek en de nadruk op eigenbelang.

3.1.2 Operationalisering van de hypotheses rond de Chinese ontwikkelingshulp in Afrika

De tweede gevalstudie onderzoekt of China in een domein dat coöperatief zou moeten zijn zoals ontwikkelingshulp, ook effectief voordelen aanbiedt aan de ontvangende partij, aangezien dit door sommigen tegengesproken wordt (Keenan, 2008; Pinaud, geciteerd in: Large, 2007, p. 142). Om hierop een antwoord te formuleren is het belangrijk om te kijken naar de impact van deze ontwikkelingshulp op Afrika. In een coöperatief scenario zou dit een voorbeeld kunnen zijn van win-win samenwerking, en dus zowel voor China als voor Afrika voordelen kunnen bieden, daarenboven zou dit niet ingaan tegen de belangen van andere donoren. In een assertief scenario staat vooral het eigenbelang centraal, en zou de Chinese ontwikkelingshulp voornamelijk voordelen bieden aan China en niet aan Afrika of andere donoren. Om dit te kunnen onderzoeken, werden ook hier per hypothese verschillende indicatoren aangeduid die de impact van de Chinese ontwikkelingshulp kunnen aanduiden.

Hypothese 1: *“De Chinese ontwikkelingshulp aan Afrika weerspiegelt een assertief ontwikkelingsbeleid.”*

De eerste indicator stelt dat de Chinese ontwikkelingshulp een negatieve economische impact zou hebben op Afrika (Keenan, 2008; Pinaud, geciteerd in: Large, 2007). Dit komt overeen met de kenmerken van een assertief beleid: het feit dat China enkel uit eigenbelang aan ontwikkelingshulp doet, en dit een vorm van machtspolitiek en hegemoniestreven is.

De tweede indicator is dat de Chinese ontwikkelingshulp een negatieve sociale impact zou hebben op Afrika, en dus niet ten goede zou komen aan de Afrikaanse bevolking (Keenan, 2008; Tull, 2006). Ook hier zien we de kenmerken van een assertief beleid terugkomen: de nadruk op eigenbelang, machtspolitiek, maar ook de nadruk op nationale soevereiniteit en territoriale integriteit, maar dan vooral toegepast op de niet-inmenging in de interne zaken van de Afrikaanse overheden.

De derde indicator onderzoekt de stelling dat de Chinese ontwikkelingshulp bedoeld zou zijn om in te gaan tegen de Westerse ontwikkelingshulp en daarmee samenhangend tegen de hegemonie van het Westen (voornamelijk de VS) (McCormick, 2008; Schiere, 2011). Ook hier zien we de volgende kenmerken van een assertief beleid naar voor komen: nadruk op eigenbelang, machtspolitiek en hegemoniestreven.

Hypothese 2: *“De Chinese ontwikkelingshulp aan Afrika weerspiegelt een coöperatief ontwikkelingsbeleid.”*

De eerste indicator stelt dat de Chinese ontwikkelingshulp een positieve economische impact zou hebben op Afrika. Hier zouden de volgende elementen van een coöperatief beleid naar boven kunnen komen: win-win samenwerking en de nadruk op gemeenschappelijke belangen.

De tweede indicator onderzoekt of de Chinese ontwikkelingshulp een positieve sociale impact heeft op Afrika, en dus voordelig is voor de Afrikaanse bevolking. De kenmerken van een coöperatief beleid die we hier terugvinden zijn opnieuw: win-win samenwerking en nadruk op gemeenschappelijke belangen.

De derde indicator gaat dan weer uit van de stelling dat de Chinese ontwikkelingshulp niet gezien moet worden als een aanval op het Westen, maar als een aanvulling op de domeinen waar de Westerse ontwikkelingshulp tekortschiet. Ook hier zien we als kenmerken van een coöperatief beleid: win-win samenwerking en de nadruk op gemeenschappelijke belangen.

3.2 De rol van China in de conflicten in de Zuid-Chinese Zee

3.2.1 Algemene schets van het conflict

De Zuid-Chinese Zee is een zeer complex geopolitiek conflict waarin China één van de hoofdrollen speelt. Aangezien dit conflict zo prominent op de agenda van het Chinese buitenlandse beleid staat, leent dit conflict zich zeer goed om het buitenlands beleid van China te analyseren. Het conflict is echter dermate complex, dat enige verduidelijking van de situatie hier wel op zijn plaats is vooraleer we het beleid van China in dit domein onder de loep nemen.

In de voorbije twee decennia trad de Zuid-Chinese Zee steeds meer op de voorgrond als een bron van conflict tussen China, Taiwan en de verschillende kuststaten in de regio (Simon, 2012). Om dit conflict te kunnen analyseren is het ten eerste cruciaal om een begrip te hebben van waarom de Zuid-Chinese Zee voor de verschillende partijen zo belangrijk is.

Allereerst is de Zuid-Chinese Zee van vitaal belang voor de energiebehoeften in de regio (Kaplan, 2014). Het gebied zou namelijk aanzienlijke voorraden olie en aardgas bevatten. Disputen over de exploratie van deze grondstoffen zijn dan ook schering en inslag in de Zuid-Chinese Zee (Amer, 2014). Controle over de plaatselijke olie- en gasreserves zou China minder afhankelijk maken van de grondstoffen in het Midden-Oosten. Verschillende onderzoekers waaronder Klare zijn dan ook bezorgd over de negatieve gevolgen van China's energiehonger in de Zuid-Chinese Zee en voorspellen dat de overlappende claims (cfr. infra) tot conflicten zouden kunnen leiden tussen China en andere claimhouders (Klare, geciteerd in: Lai, 2007). Kaplan (2014) wijst er echter op dat men het belang van olie niet mag overschatten en dat de Zuid-Chinese Zee voornamelijk belangrijk is vanwege de import- olie en gas die via de plaatselijke vaarroutes verscheept worden.

Vandaar komen we bij de tweede reden waarom de Zuid-Chinese Zee zo belangrijk is, namelijk omwille van de centrale ligging (Kaplan, 2014). De Zuid-Chinese Zee vormt namelijk de trechter tussen het Westelijk deel van de Stille Oceaan en de Indische Oceaan en is het economische netwerk

waar mondiale zeeroutes samenkomen. Een derde van de wereldhandel en de helft van de mondiale gas- en olietrafiëk passeert langs deze wateren (Simon, 2012).

Ten derde bevat de Zuid-Chinese Zee ook aanzienlijke visbestanden, een tiende van de visvangst wereldwijd is namelijk afkomstig uit dit gebied (Kaplan, 2014). De Zuid-Chinese Zee is dus economisch erg belangrijk omwille van de potentiële winsten uit olie, gas, vis en minerale grondstoffen (Cossa, 1998).

Tenslotte spelen ook veiligheidsbelangen een cruciale rol (Kaplan, 2014). De Zuid-Chinese Zee vormt namelijk een natuurlijk schild voor de veiligheid van China ten zuiden van zijn grondgebied. Daarenboven is dit een plaats waar China de macht van de VS zou kunnen intomen, aangezien de Zuid-Chinese Zee de Zevende Vloot van de VS zou kunnen inperken wanneer deze de Stille Oceaan en de Indische Oceaan zou willen oversteken.

Vervolgens zetten we de belangrijkste geschilpunten betreffende de overlappende claims (zie bijlage 2) in het gebied op een rijtje. De Zuid-Chinese Zee is half omsloten door China (inclusief Taiwan), Vietnam, de Filippijnen, Maleisië, Brunei en Indonesië (Simon, 2012). Deze landen hebben overlappende claims over de verschillende territoriale kenmerken in de Zuid-Chinese Zee, namelijk kleine eilandjes, rotsen, verhogingen bij laag tij en artificiële eilanden. Bovendien is ook de VS een secundaire partij in het conflict aangezien zij een verdragspartner zijn van de Filippijnen (Kaplan, 2014). De situatie wordt nog complexer door het feit dat de ASEAN-landen niet enkel conflicterende claims hebben met China, maar ook met elkaar (Simon, 2012).

De Paracellen worden geclaimd door Vietnam, maar het westelijk deel wordt sinds 1974 bezet door China (Thang & Thao, 2012; Beckman, 2013). Het grootste probleem is dat China weigert te erkennen dat er een dispuut bestaat, terwijl Vietnam de situatie helemaal anders ziet. De Spratly-eilanden worden deels of geheel geclaimd door vijf staten: Brunei, China (inclusief Taiwan), Maleisië, de Filippijnen en Vietnam. In de buurt ligt het volledige onderwater liggende Reed Bank, wat veel voorraden olie en gas zou bevatten (Kaplan, 2014). De Pratas zijn weinig meer dan een start- en landingsbaan van anderhalve kilometer, maar vormen toch het grootste eiland van de Zuid-Chinese Zee (Kaplan, 2014). De eilanden worden geclaimd door China en Vietnam, maar staan onder controle van Taiwan. De enige claimhouders over Macclesfield Bank zijn China en Taiwan, maar volgens sommigen maakt ook Scarborough Shoal deel uit van Macclesfield Bank, waardoor in dit geval ook de Filippijnen partij zouden zijn in dit conflict (Zou Keyuan, 2005). Scarborough Shoal, bestaat namelijk uit verschillende rotsen die geclaimd worden door China (inclusief Taiwan) en de Filippijnen (Thang & Thao, 2012; Beckman, 2013).

De claim van China is de meest vergaande, aangezien deze alle van de hierboven genoemde delen van de Zuid-Chinese Zee bevat (Simon, 2012; Beckman, 2013). China beweert namelijk eigenaar te zijn van het centrale deel van de Zuid-Chinese Zee, waarrond een denkbeeldige lus kan getrokken worden die door China de “koeientong” genoemd wordt. Dit is een historische lijn bestaande uit negen streepjes die ook vaak aangeduid wordt met de term “nine-dash line”.

Maritieme claims worden normaalgezien geregeld door het UNCLOS-Verdrag van 1982. Maar als we ons hierop baseren, is China enkel toegelaten op de Pratas, de Paracellen, Macclesfield Bank en dus niet op de Spratly's waar de grootste grondstofvoorraden zich zouden bevinden (Kaplan, 2014).

In aanvulling op maritieme claims in overeenstemming met het zeerecht, benadrukt China dan ook dat ze historische rechten bezitten die hun claims ondersteunen (Thang & Thao, 2012). Volgens China vormt UNCLOS namelijk niet het volledige verhaal, omdat dit pas in 1982 ondertekend is (Kaplan, 2014). China stelt dat hun voorvaders deze gebieden reeds ontdekten in de Han-dynastie (206 v. Chr.- 220 n. Chr.), waardoor de Zuid-Chinese Zee een onvervreemdbaar deel vormt van de

Chinese geschiedenis, een toestand die hersteld moet worden, nadat China de gebieden verloor aan het Franse en Britse kolonialisme in de negentiende eeuw (Cossa, 1998; Scott, 2012).

Een opmerkelijke mijlpaal in het conflict was het tekenen van de DOC op 4 november 2002 door de ASEAN-staten en China (Kao et al., 2012). Hiermee hoopten de verschillende claimhouders (behalve Taiwan dat geen deel uitmaakte van de DOC) de spanningen die voortkomen uit de soevereiniteitskwesaties in de Zuid-Chinese Zee te verlichten. Alle aangrenzende staten gingen akkoord om zich terughoudend op te stellen in het conflict, en verbonden zich tot coöperatie in zaken als de bescherming van het mariene milieu, wetenschappelijk zeeonderzoek, vrijheid van doorvaart en communicatie op zee, zoek- en reddingsacties en het bestrijden van transnationale misdaad. De DOC herbevestigde de toewijding van de verschillende partijen aan de principes van UNCLOS en andere erkende principes van het internationaal recht (Song & Tønnesson, 2013). Belangrijk is daarenboven dat China er zich door het ondertekenen van de DOC toe verbond om geen acties te ondernemen die de disputen zouden kunnen doen escaleren en de stabiliteit in de regio zouden kunnen aantasten.

We zouden dus kunnen stellen dat de DOC als een erg hoopgevende ontwikkeling in het dispuut kan gezien worden. Daarom werd gekozen om het ondertekenen van de DOC als vertrekpunt van dit onderzoek te nemen en te kijken of China zich sinds de ondertekening inderdaad coöperatiever opgesteld heeft. Het is echter cruciaal om hierbij in het achterhoofd te houden dat hoewel de DOC een erg positief signaal betekende, dit niet de oplossing van de disputen is, maar enkel een manier om ze beter te beheersen (Basiron, 2014). De verklaring is namelijk een zuiver politiek statement en geen wettelijk bindend document; daarenboven vermeldt de DOC niets over de geografische reikwijdte van het dispuut (Rowan, 2005). Een meer permanente oplossing in de vorm van een “Code of Conduct for the South China Sea” (CoC) zou volgens velen dan ook aangewezen zijn (Basiron, 2014).

3.2.2 Hypothese 1: “De DOC van 2002 heeft zich vertaald in een coöperatieve opstelling van China in het conflict.”

3.2.2.1 *Inspanningen voor vreedzame oplossingen*

De DOC van 2002 stipuleert dat de betrokken landen hun disputen op een vreedzame manier moeten beheersen (zie bijlage 1). Hiermee wordt bedoeld dat zij in plaats van dwang of geweld te gebruiken, zich moeten toewijden aan vriendschappelijke onderhandelingen. In de jaren die volgden op de ondertekening van de DOC zien we inderdaad voorbeelden van dergelijke gesprekken tussen China en de andere claimhouders.

In oktober 2003 zien we bijvoorbeeld dat China en ASEAN een “Gezamenlijke Verklaring over een Strategisch Partnerschap voor Vrede en Welvaart” uitbrengen (Song & Tønnesson, 2013). Hiermee bevestigen zij hun intentie om de DOC te implementeren en concrete projecten voor de opvolging van deze implementatie te plannen. In dezelfde maand trad China toe tot de “Treaty of Amity and Cooperation” (TAC) in Zuidoost-Azië. Onder dit verdrag wordt gesteld dat de lidstaten vastberaden zijn om disputen te vermijden (Rowan, 2005). Op 29 november 2004 volgde een akkoord over een gedetailleerd actieplan voor de implementatie van de “Gezamenlijke Verklaring” van oktober 2003 (Song & Tønnesson, 2013).

December 2004 werd gekenmerkt door de eerste bijeenkomst van topambtenaren van China en ASEAN. Op deze bijeenkomst werd een akkoord bereikt over de oprichting van een gezamenlijke werkgroep om richtlijnen en een actieplan voor de implementatie van de DOC uit te tekenen. Nochtans was de groep niet in staat om in de volgende vier jaar een akkoord te bereiken over deze richtlijnen, voornamelijk omdat ze geen consensus vonden over een paragraaf die stelde dat ASEAN eerst onder de eigen leden zou overleggen, vooraleer ze de onderhandelingen met China zouden aanvangen.

Desalniettemin geeft het feit dat Beijing in 2003 toetrad tot het TAC aan dat het multilateralisme door China aangegrepen werd om tot een vreedzame oplossing te komen (Rowan, 2005; Amer, 2014). Daarenboven zien we dat China zich niet enkel retorisch toewijdt aan het onderhouden van vriendschappelijke relaties in de regio, doordat China in de periode van 2001 tot 2008 afzag van het gebruik van geweld en de situatie in de regio, ondanks beperkte periodes van spanningen, algemeen stabiel bleef.

In de inleiding van dit deel werd reeds gewezen op de bezorgde uitlatingen over China's energiehonger in de Zuid-Chinese Zee (Lai, 2007) . Toch kunnen we bewijs vinden van het feit dat China een vreedzame oliediplomatie nastreeft. China heeft namelijk vermeden om omwille van olie in conflict te komen met de VS en ook samenwerkingsverbanden in de regio geïnitieerd. Dit kon ten eerste verklaard worden door het feit dat geïmporteerde olie slechts een kleine rol speelt in China's energieconsumptie (cfr. infra). China heeft ook maatregelen genomen om een stijgende afhankelijkheid van olie in de toekomst tegen te gaan. Op het einde van 2005 stelden Chinese ambtenaren dat ze hernieuwbare energie zouden ontwikkelen, wat teruggevonden kan worden in een richtlijn voor alternatieve energiebronnen in het elfde vijfjarenplan (2006-2010).

Een tweede motivatie voor de vreedzame energiediplomatie is het feit dat het Chinese leiderschap zeer gevoelig is voor de internationale reactie op China's energiediplomatie en de negatieve gevolgen hiervan tracht te minimaliseren.

In augustus 2010 ontstonden spanningen tussen China en Vietnam omwille van het feit dat China seismisch onderzoek verrichtte in de Paracellen (Amer, 2014). Als respons op deze toegenomen spanningen gingen de eerste ministers van beide landen echter over tot gesprekken op 28 oktober 2010 en besloten ze verder te zoeken naar oplossingen voor het dispuut in de Zuid-Chinese Zee. Ook op 18 april 2011 vonden gesprekken plaats en kwamen beide landen overeen om snel een akkoord te sluiten over fundamentele principes voor het beslechten van de conflicten door middel van vreedvolle onderhandelingen. Nadat in mei en juni 2011 opnieuw spanningen ontstonden tussen beide landen, werden deze wederom onder controle gebracht door gesprekken die geleid hebben tot het "Akkoord van 11 Oktober over de Basisprincipes voor het Beslechten van de Zeedisputen". Dit akkoord is in feite in herbevestiging van de vorige akkoorden, met als voornaamste stipuleringen dat de partijen zich houden aan het internationale recht, terughoudendheid zullen tonen, geen geweld zullen gebruiken en dat ze zich zullen toewijden aan de zoektocht naar een vreedzame oplossing (Simon, 2012). Voorts kwamen beide partijen overeen om periodieke bijeenkomsten te houden en een hotline in te stellen tussen de regeringsdelegaties (Amer, 2014).

Bovendien vond in oktober 2011 een topbijeenkomst plaats tussen de Chinese president Hu Jintao en de secretaris-generaal van de Communistische Partij van Vietnam. Deze gingen akkoord om de onderhandelingen te versnellen en op zoek te gaan naar lange termijn oplossingen die voor beide zijden aanvaardbaar waren. Daarnaast stelden zij actief op zoek te gaan naar overgangsmaatregelen en mogelijkheden voor samenwerking. In de daaropvolgende periode zien we inderdaad dat China deelneemt aan een reeks bijeenkomsten met Vietnam en ASEAN. Op 20 december 2011 maakt de

toenmalige vice-president, Xi Jinping, een officieel bezoek aan Vietnam om de samenwerking tussen de twee landen te beoordelen. Op 12 februari 2012 maakte de minister van Buitenlandse Zaken van Vietnam, Pham Binh Minh, op zijn beurt een bezoek aan China om de bilaterale relatie te evalueren en hun toewijding aan het vreedzaam beslechten van de disputen te herhalen.

Van 27 tot 28 februari 2012 vonden opnieuw gesprekken plaats tussen de adjunct-minister van Buitenlandse Zaken van Vietnam, Ho Xuan Son, en zijn Chinese collega, Zhang Zhijun. Hierbij werd overeengekomen om werkgroepen op te richten op departementsniveau over de demarcatie van de Zuid-Chinese Zee en samen te werken rond de ontwikkeling van dit gebied. De eerste ronde van de gesprekken op departementsniveau vond plaats in Hanoi in mei 2012 en werd omschreven als vriendschappelijk, vrijuit en constructief. Dit werd gevolgd door de eerste onderhandelingen over de samenwerking in minder gevoelige domeinen op zee in Beijing, waar een akkoord bereikt werd over samenwerking gebaseerd op wederzijds respect, gelijkheid en voordeel. Verder nam China ook deel aan de eenentwintigste ASEAN-top in Phnom Penh op 19 november 2012 (Song & Tønnesson, 2013). Hierbij kondigden China en ASEAN een gezamenlijk standpunt aan, waarin ze beloofden om de DOC van 2002 hoog te houden, en zich verder toe te wijden aan dialoog en consultatie om het vertrouwen en de samenwerking te versterken. Daarenboven werd akkoord gegaan over een ontwerpakkoord voor een wettelijk bindende CoC.

Op 19 juni 2013 maakte de Vietnamese president een staatsbezoek aan China op uitnodiging van de Chinese president Xi Jinping (Amer, 2014). Beide landen herbevestigden tijdens dit bezoek de belofte om regelmatig dialogen te houden, te zoeken naar lange termijn oplossingen en terughoudendheid te tonen om de disputen niet te compliceren. Deze top toonde opnieuw de politieke wil om de geschillen te beheersen. In oktober 2013 werd deze toewijding van China bevestigd door de verzoenende lijn die Xi Jinping aannam op de "Peripheral Diplomacy Workshop" (The Brookings Institute, 2015). In dezelfde maand vertrok Xi Jinping naar Jakarta, waar hij stelde dat de soevereiniteitsdisputen opgelost moesten worden via vreedzame middelen, dialoog en vriendschappelijke consultaties in het belang van de bilaterale relaties en regionale stabiliteit. De ontwikkelingen in 2012 en 2013 tonen dus aan dat de basisvoorzieningen van het "Akkoord van 11 Oktober" geïmplementeerd werden (Amer, 2014).

Op de recentelijke "Central Work Conference on Foreign Relations" stelden de Chinese leiders dat ze de relaties met de landen in de omgeving willen versterken (Parameswaran, 2015). Daarenboven verklaarde China dat ze 2015 zouden uitroepen tot het "Jaar van Maritieme Samenwerking tussen ASEAN en China". Als Beijing deze belofte waarmaakt, zou dit China helpen bewijzen dat ze ernstig zijn over de implementatie van de DOC, zelfs wanneer ze verdere onderhandelingen over een meer bindende CoC afwenden.

Uit de bovengenoemde bijeenkomsten kunnen we dus afleiden dat China inspanningen levert om regelmatig in dialoog te gaan met Vietnam. Toch moeten we er op wijzen dat de gesprekken ook problemen bevatten (Amer, 2014). Vietnam wil namelijk zowel praten over de Paracellen als de Spratly's, terwijl China enkel de Spratly's wil behandelen (volgens China is er namelijk geen dispuut over de Paracellen, cfr. supra), wat ook een multilateraal conflict is. Bilaterale initiatieven zijn nuttige eerste stappen om de basis te leggen voor groter vertrouwen en samenwerking (Cossa, 1998). Beijing is voornamelijk voorstander van bilaterale onderhandelingen omdat deze het conflict niet internationaliseren, en China op deze manier een grotere relatieve machtspositie bezit aan de onderhandelingstafel (Kao et al., 2012; Scott, 2012). Toch is China recentelijk akkoord gegaan om de disputen ook op multilaterale basis te bespreken met de ASEAN-staten. Ook hiervan zagen we in de bovengenoemde tekst voorbeelden verschijnen. We zien namelijk dat sommige regionale

inspanningen voor politiek minder gevoelige kwesties tegenwoordig op multilaterale basis onderhandeld worden. Dit toont aan dat regionale coöperatie mogelijk is in de regio.

3.2.2.2 *Vertrouwenswekkende acties en coöperatieve initiatieven*

Naast de deelname aan onderhandelingen met andere claimhouders, zou een coöperatieve opstelling ook inhouden dat China – zoals gestipuleerd wordt in de DOC – concrete initiatieven onderneemt die vertrouwen opwekken en actief overgaat tot samenwerking met de andere claimhouders (zie bijlage 1).

Ten opzichte van de disputen met Vietnam zijn de oprichting van een hotline tussen de regeringen van beide landen en werkgroepen voor samenwerking in minder gevoelige domeinen (cfr. supra) alvast stappen in deze richting (Amer, 2014). Een ander voorbeeld vinden we in de relatie met de VS, waarin het Chinese leger zich steeds meer openstelt voor bilaterale en multilaterale militaire uitwisselingen (Liu, 2014). Het grootste obstakel voor militaire uitwisselingen zou dus niet vanuit China, maar vanuit de VS komen. China heeft bovendien getracht om zijn relatie met de Filippijnen te verbeteren door een grotere economische samenwerking tussen de twee landen te stimuleren (Wen, 2014). In september 2011 bereikten beide landen hierover verschillende akkoorden. Toch heeft de opgedreven economische samenwerking de escalatie van spanningen tussen China en de Filippijnen in de Zuid-Chinese Zee niet kunnen voorkomen, wat volgens Wen te wijten is aan binnenlandse factoren in de Filippijnen.

China zou daarenboven beseffen dat provocatief gedrag in de Zuid-Chinese Zee geleid heeft tot de verslechtering van de relaties met de buurlanden en zou daarom in zijn huidig buitenlands beleid de relaties met ASEAN-landen willen verbeteren door bijvoorbeeld meer tijd te steken in economische initiatieven als de Asian Infrastructure Development Bank en de Maritieme Zijderoute (Parameswaran, 2015). In 2012 heeft China een fonds opgericht voor maritieme samenwerking met ASEAN, dat nu gebruikt zou worden om concrete projecten te financieren in het kader van het “Jaar van Maritieme Samenwerking tussen China en ASEAN” in 2015. Daarnaast heeft China eind 2014 moeite gedaan om de plooiën met Vietnam glad te strijken na de uitbouw van een booreiland in de buurt van de Paracellen, net als met de Filippijnen, door hen gerust te stellen dat Manilla buiten de Maritieme Zijderoute zou blijven nadat het omgekeerde door kwatongen beweerd werd.

Toch wijst men er op dat men door China's gedrag in het verleden wel reden heeft om sceptisch te staan tegenover deze initiatieven en te vrezen dat dit enkel een tijdelijke tactische shift zou kunnen zijn. In oktober 2013 zou China namelijk ook een charmeoffensief jegens zijn buurlanden in Zuidoost-Azië opgestart hebben. Zeven maanden later werd dit echter tenietgedaan door het plaatsen van een booreiland in de Exclusief Economische Zone (EEZ) van Vietnam. Het kan ook goed zijn dat China oprecht de spanningen in de Zuid-Chinese Zee wil bedaren in 2015, maar toch moeten we er rekening mee houden dat ontwikkelingen in de Zuid-Chinese Zee, Beijing kunnen aanzetten tot een meer assertieve houding. Hierbij denken we vooral aan de beslissing van het arbitrage tribunaal over de Filippijnse zaak tegen China (cfr. infra) en de stijgende betrokkenheid van de VS in de Zuid-Chinese Zee.

Het feit dat China actief deelneemt aan coöperatieve internationale instituties in de regio, zoals bijvoorbeeld het ASEAN Regional Forum (ARF) is alleszins een positieve ontwikkeling (Jho & Chae, 2014). Volgens neoliberale institutionalisten zou dit namelijk disputen kunnen voorkomen omdat deze instellingen soevereine staten laten samenwerken rond gedeelde belangen. Daarenboven

brengen multilaterale instellingen verschillende denkwijzen samen, ontwikkelen ze een gedeelde kennis en een collectieve identiteit (Arase, 2010).

Een andere mogelijkheid om incidenten over de exploratie van grondstoffen te voorkomen is om deze gezamenlijk te ontwikkelen en daarom de soevereiniteitsdisputen opzij te zetten (Beckman, 2013). Op deze manier zouden staten kunnen deelnemen aan tijdelijke praktische arrangementen in de gebieden van de overlappende claims, in afwachting van een finale beslechting van het conflict. Dit is wat China onder zijn goed nabuurschapsbeleid tracht te doen, maar wel onder het voorbehoud dat dit niet betekent dat ze hun soevereiniteitsclaim laten vallen (Cossa, 1998; Scott, 2012). We moeten er echter op wijzen dat dergelijke initiatieven nog niet veel opgeleverd hebben. De ASEAN-staten zijn namelijk gefrustreerd over het feit dat China wel stelt dat ze gezamenlijke ontwikkeling nastreven, maar niet definieert wat China nu juist ziet onder gezamenlijke ontwikkeling. Daarenboven is er onenigheid tussen de verschillende partijen (niet enkel met China) over de mogelijke gebieden voor gezamenlijke ontwikkeling. Iedereen is namelijk voorstander van gezamenlijke ontwikkeling in gebieden waar ze geen soevereiniteitsclaim over hebben, en tegen gezamenlijke ontwikkeling in gebieden die ze als hun eigendom beschouwen.

Desalniettemin kunnen we stellen dat China in de jaren 2000 een opmerkelijke vooruitgang geboekt heeft in zijn olie- en gassamenwerking met landen uit Zuidoost-Azië (Lai, 2007). Hierdoor is het *worst case scenario* van een oorlog om olie in de Zuid-Chinese Zee meer fictie dan realiteit gebleken. De redenen van deze vreedzame oliediplomatie werden hierboven reeds toegelicht. Een voorbeeld van dergelijke samenwerking is het akkoord dat in september 2004 gesloten werd door de nationale oliebedrijven van China en de Filippijnen (Song & Tønnesson, 2013; Jho & Chae, 2014; Scott, 2012). In maart 2005 sloot ook Petro Vietnam zich hierbij aan. Door het tekenen van dit akkoord kwamen de verschillende partijen overeen om samen onderzoek te doen als voorbereiding op de exploratie van olie, terwijl ze elkaars veiligheid in hun overlappende claims zouden garanderen. Hierdoor zouden ze de Zuid-Chinese Zee trachten om te vormen van een regio van conflict naar een regio van vrede, stabiliteit en samenwerking. Na de vervaldatum van het akkoord in 2008 werd door de Filippijnen echter beslist om het akkoord niet te vernieuwen.

We zien ook voorbeelden van China's deelname aan samenwerking in minder gevoelige domeinen rond de Zuid-Chinese Zee. Deze domeinen worden als volgt aangeduid door de DOC (zie bijlage 1): de bescherming van het mariene milieu, wetenschappelijk zeeonderzoek, het garanderen van de vrijheid van communicatie en navigatie op zee, zoek- en reddingsacties en de bestrijding van transnationale misdaad. Regionale samenwerking over deze minder gevoelige domeinen vindt daadwerkelijk plaats en heeft voornamelijk betrekking op de bescherming van het mariene milieu en wetenschappelijk zeeonderzoek (Kao, et al., 2012). Hiervoor zijn verschillende organisaties en projecten opgericht in de regio.

Ondanks deze positieve ontwikkelingen, hebben deze samenwerkingsverbanden echter ook enkele zwakheden. De meeste praktijken zijn namelijk opgericht in soft law en bevatten dus geen legale verplichtingen of de bijhorende sanctiemechanismes. Ten tweede beslaan de mechanismes in kwestie gebieden die zich verder uitstrekken dan de Zuid-Chinese Zee. Hierdoor bevatten zij ook leden die niet betrokken zijn in het conflict rond de Zuid-Chinese Zee, wat het vinden van akkoorden compliceert. Tot slot leidt de veelheid aan dergelijke organisaties tot duplicatie van de inspanningen of conflict tussen de doelstellingen van de verschillende organisaties. We kunnen dus stellen dat het bestaan van dergelijke samenwerkingsverbanden aantoont dat coöperatie mogelijk is in de Zuid-Chinese Zee, maar dat verbeteringen aan de bestaande mechanismes wensbaar is.

In 2004 vond daarenboven de allereerste gezamenlijke oefening voor zoek- en reddingsacties plaats tussen China en de Filippijnen, wat een belangrijke stap was naar samenwerking rond zoek- en reddingsacties op multilateraal niveau. In 2006 werd namelijk een dergelijke oefening op ASEAN-niveau goedgekeurd en in 2010 werd een verklaring voor samenwerking rond zoek- en reddingsacties van personen en vaartuigen in nood op zee aangenomen.

Onder de noemer van “niet-traditionele veiligheid” werkt China verder ook samen met ASEAN rond niet-militaire bedreigingen zoals piraterij, smokkel, mensenhandel, drugshandel, cyberaanvallen, terrorisme, natuurlijke bedreigingen, etc (Arase, 2010). Hierbij ligt de nadruk op non-interventie, het niet gebruiken van geweld en vrede door dialoog en samenwerking. In 2007 werd beslist dat het Chinese Volksbevrijdingsleger zijn taken zou uitbreiden naar activiteiten rond “niet-traditionele veiligheid”. De bedoeling hierachter is aantonen dat ASEAN geen schrik moet hebben voor de uitbouw van de Chinese marine. Hierdoor werd de niet-traditionele veiligheidssamenwerking gemilitariseerd, wat een belangrijke stap kan zijn richting meer traditionele militaire samenwerking.

3.2.3 Hypothese 2: “De DOC van 2002 heeft zich desondanks vertaald in een assertieve opstelling van China in het conflict.”

3.2.3.2 Dreiging met of gebruik van geweld

Sommige bronnen wijzen erop dat China zich, ondanks de ondertekening van de DOC in 2002, niet terughoudender opgesteld heeft in het conflict rond de Zuid-Chinese Zee (Holslag, 2010). De groei van nationalisme en triomfalisme die samenging met de Olympische Spelen in Beijing in 2008, aangevuld met de perceptie dat de financiële wereldcrisis de ondergang van het Westen versneld had, zou volgens deze analyses China aangezet hebben tot het gebruik van dwang in het maritieme domein (Ratner, 2014). Verschillende incidenten, voornamelijk met de Filippijnen en Vietnam zouden kunnen aantonen dat China assertiever geworden zou zijn in het nastreven van zijn soevereiniteitsclaims (Rowan, 2005). Enkele van de voornaamste incidenten waarin China sinds 2002 betrokken was, zullen we hieronder bespreken.

Bij de coöperatieve hypothese werd reeds vermeld dat de periode van 2001 tot 2008 algemeen stabiel was, ondanks beperkte periodes van spanningen (Roman, 2005; Amer, 2014). In april 2007 liepen de spanningen met Vietnam echter alweer op, doordat China negatief reageerde op het akkoord dat Vietnam gesloten had met British Petroleum voor het exploiteren van gas en het leggen van pijpleidingen tot aan de Vietnamese kust (Song & Tønnesson, 2013). Dit zou volgens China ingaan tegen hun soevereiniteit. In juli 2007, opende een schip van de Chinese marine daarenboven het vuur op Vietnamese vissersboten bij de Spratly's, waarbij vijf Vietnamese vissers gewond raakten.

In maart 2009 werd de *Impeccable*, een schip van de marine van de VS benaderd door vijf Chinese schepen terwijl het onderzoek aan het uitvoeren was op de zeebodem in gebieden waar Chinese onderzeeërs zouden passeren die richting Sanya-basis op Hainan vaarden. Volgens de VS schond China hierdoor het recht op vrije doorvaart, terwijl dit volgens China een normale en legale reactie was. De kern van het probleem is hier de interpretatie van de voorzieningen van UNCLOS over maritiem onderzoek en de vrijheid van doorvaart in de EEZ van een kuststaat.

Het standpunt van de VS is dat de EEZ van een staat, deel uitmaakt van de internationale wateren waar staten volgens UNCLOS het recht op onschuldige doorvaart en overvlucht hebben. Militaire activiteiten, zoals militair onderzoek dat op een niet-agressieve manier gebeurt en zelfverdediging tot doel heeft, zou volgens de VS niet verboden zijn onder UNCLOS. Daarenboven moet dit niet op

voorhand bekend gemaakt worden aan de kuststaat en moet de kuststaat hier ook geen toestemming voor geven. China stelt daarentegen dat militair onderzoek onder wetenschappelijk zeeonderzoek valt, waarvoor de kuststaat volgens UNCLOS zich mag beroepen op de nationale wetgeving om dit te reguleren. UNCLOS stipuleert volgens China bovendien dat activiteiten van andere staten rekening moeten houden met de kuststaat en vreedzame doeleinden moeten dienen. De activiteiten van de VS gaan hier tegenin omdat ze informatie verzamelen om zich voor te bereiden op een eventuele oorlog, wat dus geen vreedzaam doeleinde is. Militaire activiteiten zonder de toestemming van de kuststaat zouden daarenboven de nationale wetten van China en het internationale recht schenden.

Het is moeilijk of bijna onmogelijk om uit te maken wie van de twee het bij het rechte eind heeft, aangezien UNCLOS geen feilloos instrument gebleken is om de disputen in de Zuid-Chinese Zee te beheersen (Thayer, 2013; Jakobson, 2013). Verschillende kernbegrippen zijn bijvoorbeeld slecht of niet gedefinieerd in UNCLOS, zoals bijvoorbeeld “wetenschappelijk zeeonderzoek”. Bovendien bevinden militaire activiteiten en het verzamelen van informatie zich in een grijze zone in de conventie, wat verschillende interpretaties in de hand werkt. Een ander probleem met de Conventie is dat het regime van een EEZ van tweehonderd zeemijl niet anders kan dan conflict opleveren wanneer dit toegepast moet worden in een half omsloten zee (Song & Tønnesson, 2013). UNCLOS voorziet in de mogelijkheid dat zelfs kleine eilandjes hun eigen EEZ en continentaal plat kunnen krijgen als ze aan bepaalde criteria voldoen (menselijke bewoning en economische leefbaarheid). Zolang niet beslist is of de insulaire kenmerken van de Spratly’s en de Paracellen deels of geheel een EEZ of continentaal plat kunnen krijgen, zal het dispuut over deze eilanden waarschijnlijk in stand gehouden blijven.

Naast China zijn er daarenboven nog een zestigtal andere staten die vormen van restrictie toepassen ten opzichte van schepen die in hun EEZ passeren, zoals bijvoorbeeld het eisen dat deze schepen vooraf toestemming vragen voor surveillanceactiviteiten en dergelijke (Thayer, 2013). China is wel het enige land dat de VS hiervoor fysiek heeft uitgedaagd. Toch bleven deze activiteiten beperkt. In de periode van 2002 tot 2009 zouden er namelijk minstens tweehonderd incidenten voorgevallen zijn, waarbij de VS informatie verzamelde in de EEZ van China zonder hiervoor toestemming te hebben. In de meeste gevallen vermeed China een directe confrontatie met de VS. Slechts in vier gevallen (waarvan drie in de Zuid-Chinese Zee) werd daadwerkelijk overgegaan tot een assertief optreden door China dat de vrijheid van doorvaart in gevaar bracht.

Zo zou het onderzoeksschip van de VS *Bowditch* sinds 2002 regelmatig aangevallen zijn door China in zijn EEZ. Wat betreft het bovengenoemde incident met de *Impeccable* zouden geen gelijkaardige incidenten meer voorgevallen zijn, hoewel de *Impeccable* nog regelmatig in de buurt van Hainan opereert. Dit zou er volgens verschillende regionale specialisten op wijzen dat de VS en China hier in stilte een *modus vivendi* uitgewerkt zouden hebben. Daarnaast werd melding gemaakt van een aanvaring tussen een Chinese onderzeeër met de Amerikaanse torpedojager *John S. McCain* op 11 juni 2009. Dit was één van de drie oorlogsschepen van de VS dat deelnam aan gezamenlijke militaire oefeningen met marines van zes Zuidoost-Aziatische staten in de wateren van de Filippijnen.

In juni, augustus en december 2009 werden daarenboven een aantal Vietnamese vissersboten gearresteerd door China (Amer, 2014). In oktober protesteerde Vietnam bovendien tegen wat men omschreef als onmenselijke daden van Chinese officieren tegen Vietnamese vissers die hun toevlucht gezocht hadden in de Paracellen (Song & Tønnesson, 2013; Thayer, 2013). Protesten over de arrestatie van vissers werden voortgezet door Vietnam in 2010. Dergelijke arrestaties komen veel voor in de Zuid-Chinese Zee. In 2010 alleen al zouden er dertig gevallen bekend zijn waarin China

Vietnamese vissersboten in beslag nam. Sinds 2009 kondigt China namelijk jaarlijks een driemaandelijks verbod op visserij aan, wat ieder jaar tot conflicten leidt tussen China en andere kuststaten. Het doel van dit verbod is het beschermen van visbestanden en Chinese vissers en illegale visserij tegengaan. Het probleem is echter dat dit unilateraal wordt opgelegd door China en niet geldt voor Chinese vissers. Regionale samenwerking voor de bescherming van het mariene milieu, zoals voorgesteld in de DOC, zou incidenten hieromtrent kunnen vermijden.

Maar ook Chinese boten zijn soms het slachtoffer van arrestaties door andere landen omdat deze in hun EEZ zouden opereren (Song & Tønnesson, 2013). Zo werd een Chinese vissersboot in juni 2010 gearresteerd door Indonesië wanneer deze opereerde bij Natuna Eiland in het zuidelijkste deel van de Zuid-Chinese Zee. Als respons richtte een schip van de Chinese marine zijn machinegeweer op het Indonesisch vaartuig, met de eis dat Indonesië de Chinese vissersboot zou vrijlaten. In de maand ervoor was een gelijkaardig incident voorgevallen.

2011 begon dan weer met spanningen tussen China en de Filippijnen. In februari waarschuwde China Filippijnse vissersboten die opereerden nabij Jackson Atol op een dwingende manier om dit gebied te verlaten. Volgens de Filippijnen behoren deze wateren echter tot de Kalayaan eilandengroep en dus tot hun eigen EEZ.

In maart vond een gelijkaardig incident plaats, wanneer Chinese marineschepen de *Veritas Voyager*, een Filippijns onderzoeksschip dat aan het opereren was in de Oostelijke Spratly's dwong om het gebied te verlaten. In mei 2011 vond een zelfde soort dispuut plaats tussen China en Vietnam. Een Chinees schip sneed namelijk de kabels van het Vietnamese schip *Binh Minh 02* door, dat opereerde op ongeveer 65 zeemijlen van de kust van Vietnam, en ver van de gedisperseerde Spratly-eilanden. China stelde echter dat de activiteiten van het Vietnamese schip ingingen tegen het bilaterale consensus over de Zuid-Chinese Zee tussen China en Vietnam en dat de acties van China regulier zijn, aangezien ze als doel het handhaven van de wet hebben en toezien op de wateren die onder Chinese jurisdictie vallen (Amer, 2014). Volgens Vietnam was dit echter een opzettelijke misleiding van het publiek door China, om hen te laten denken dat dit een gedisperseerd gebied was.

In juni 2011 werden opnieuw exploratiekabels van een Vietnamees schip doorgesneden door China in het continentale plat van Vietnam. Opnieuw stelde Vietnam dat deze actie de bedoeling had om een onbetwistbaar gebied te betwisten om de Chinese koeientong te materialiseren. China weerlegde dit echter met de stelling dat Chinese vissers al generaties lang opereerden in deze wateren en normale activiteiten aan het uitvoeren waren, wanneer deze illegaal werden verjaagd door gewapende Vietnamese schepen. Het visnet van één van de Chinese schepen zou verstrengeld geraakt zijn in de kabels van het Vietnamese exploratieschip, waarna de Chinese vissersboot voor meer dan een uur werd meegesleurd door dit exploratieschip. Hierdoor hadden de vissers geen andere optie dan zich los te snijden. In oktober 2011 reageerde China gelijkaardig op de actie van een Filippijns schip tegen een Chinese vissersboot in de wateren van Reed Bank. Er werd gesteld dat de Spratly's onbetwistbaar eigendom waren van China en dat Chinese vissers het recht hadden om in een gebied te vissen waar ze dat al generaties lang doen (Song & Tønnesson, 2013).

Vietnamese vissersboten werden in mei 2011 daarenboven beschoten door militaire vaartuigen van China op East London Reef en Cross Eiland (Scott, 2012). De Chinese media zei hierover dat China hiermee een duidelijke boodschap wilde zenden dat ze alle nodige maatregelen zullen treffen om hun belangen in de Zuid-Chinese Zee te beschermen. Als Vietnam China blijft provoceren, zal China eerst maritieme politiekkrachten inzetten en als het nodig is terugslaan met de zeemacht.

Begin april 2012 kwam het tot een opmerkelijke crisis tussen China en de Filippijnen nadat het grootste oorlogsschip van de Filippijnen probeerde om Chinese vissersboten weg te drijven nabij

Scarborough Shoal (Song & Tønnesson, 2013; Kaplan, 2014). Hierbij werd het Filippijnse oorlogsschip tegengehouden door twee Chinese schepen, waarop een impasse van enkele weken volgde. In plaats van oorlogsschepen stuurde China echter onbewapende patrouillevaartuigen, waardoor ze benadrukten dat China eigenlijk niet veel anders deed dan het bewaken van wateren die het eigenlijk al in zijn bezit had. Uiteindelijk trokken de Filippijnen zich door slechte weer terug, denkende dat China hetzelfde zou doen. Sommige Chinese boten bleven echter aanwezig, waardoor de impasse door China gezien werd als een groot succes dat geleid had tot een situatie van de facto Chinese controle over het gebied. De Filippijnen voelden zich na afloop enorm vernederd omdat China enkel patrouilleschepen gestuurd had en hiermee de militaire zwakte van de Filippijnen zou benadrukt hebben.

Ook in 2013 vonden conflicten met Vietnam en de Filippijnen plaats. Zo werd er door Vietnam geklaagd over het aanhoudend probleem van de intimidatie van Vietnamese vissersboten, waarbij zelfs een vermeend schietincident zou hebben plaatsgevonden (Amer, 2014). Daarenboven zou China een operatie van de Filippijnen om soldaten te bevoorraden op Second Thomas Shoal geblokkeerd hebben (The Brookings Institute, 2015).

Op 6 mei 2014 arresteerden de Filippijnen elf Chinese vissers, waardoor de spanningen tussen de twee landen opnieuw opliepen (Wen, 2014; Demick, 2014). Het incident vond plaats bij de Half Moon Shoal van de Spratly-eilanden, die volgens de Filippijnen binnen hun EEZ liggen. China stelt dat de vissers door de Filippijnen ontvoerd werden, in een zaak van piraterij. Volgens de Filippijnen werden de vissers echter betrapt met zeeschildpadden, die beschermd zijn onder de Filippijnse wet. Het incident leidde er echter toe dat sommigen in China oproepen tot het gebruik van militaire kracht tegen de Filippijnen, des te meer door hun bondgenootschap met de VS.

In dezelfde periode vond een confrontatie tussen Chinese en Vietnamese schepen en helikopters plaats, bij een olieplatform dat uitgebaat wordt door China's staatsgeleide oliebedrijf bij de Paracellen. Vietnam schreef het incident toe aan het feit dat Chinese schepen opzettelijk Vietnamese schepen geramd zouden hebben en waterkanonnen tegen deze schepen gebruikten. Vietnam zou oorspronkelijk terughoudend geweest zijn, maar kon niet anders dan te reageren uit zelfverdediging. China weerlegde dit dan weer door te zeggen dat het oliebedrijf het recht had op exploratie in de Paracellen en eiste de stopzetting van de Vietnamese intimidatie.

3.2.3. Beslissingen die als provocatie gezien worden en het dispuut doen escaleren

De DOC van 2002 stelt niet alleen dat de verschillende partijen geen geweld of dwang tegen elkaar mogen gebruiken, maar ook dat ze geen acties zullen ondernemen die door de andere partijen als provocerend gezien kunnen worden en het dispuut kunnen compliceren (zie bijlage 1). Daarom zijn we op zoek gegaan naar acties die China ondernomen heeft sinds 2002, die door de andere partijen negatief beoordeeld werden en dus de spanningen tussen de verschillende partijen kunnen doen oplopen, ook al gaat het hier niet over het directe gebruik van dwang of geweld.

In 2006 zette China de relatie met Vietnam reeds enigszins onder druk door internationale oliebedrijven te overtuigen om geen exploratiecontracten te tekenen met Vietnam (Simon, 2012; Song & Tønnesson, 2013). China stelde namelijk dat deze contracten hun soevereiniteit zouden schaden. Vietnam protesteerde verder ook tegen de Chinese plannen die in december 2007 verschenen om "Shansha-Stad" (een administratieve eenheid) op te richten. Deze administratieve eenheid zou niet enkel de Paracellen, maar ook de Spratly's en Macclesfield Bank beheren.

In deze periode zou Beijing ook zijn aanwezigheid in de Zuid-Chinese Zee trachten te vergroten (Holslag, 2010). Zo werd in 2007 een nieuwe marinebasis geopend dicht bij Sanya, Hainan, op slechts driehonderd kilometer van de Paracellen. Meer in het zuiden zouden kleinere faciliteiten aangelegd zijn op Woody Island, Fiery Cross en Mischief Reef. Volgens sommige rapporten zou China een netwerk van strategische spullen (vaak de *String of Pearls* genoemd) ontwikkeld hebben dat zich uitstrekt van de Zuid-Chinese Zee tot Hambantota in Sri Lanka en de Pakistaanse haven Gwadar. Het is echter ook goed mogelijk dat China enkel zijn commerciële banden met deze plaatsen vergroot heeft, aangezien er nog geen bewijs gevonden is dat deze plaatsen gebruikt worden als maritieme assen of voor maritieme surveillance.

Een ontwikkeling die voor veel beroering gezorgd heeft in de regio waren de verbale nota's die China op 7 mei 2009 stuurde naar de secretaris-generaal van de VN, waarin China verklaarde dat ze de onbetwistbare soevereiniteit hadden over de eilanden in de Zuid-Chinese Zee en hun aansluitende wateren, net als de soevereine rechten en jurisdictie over deze wateren en hun zeebodem en ondergrond (Dupuy, F. & Dupuy, P-M., 2013). Als ondersteuning bij de verklaring voegde China een kaart toe waarop de koeientong (cfr. supra) stond afgebeeld, die ongeveer alle eilanden van de Zuid-Chinese Zee en de meeste van zijn wateren bevatte.

Deze verbale nota deed de spanningen in de regio oplopen, wat ergens opmerkelijk is aangezien dit eigenlijk slechts een herhaling was van verklaringen die China al sinds de jaren 1950 maakt. Daarenboven verscheen dit niet uit het niets, maar was het een reactie op de gezamenlijke inzending van Vietnam en Maleisië aan de Commissie over de Grenzen van het Continentaal Plat in mei 2009. In deze inzending diende Vietnam een gedeeltelijke claim in over hun continentaal plat buiten de tweehonderd zeemijl in het noordelijk deel van Zuid-Chinese Zee, aangevuld met een gedeeltelijke claim met Maleisië over het zuidelijke deel van de Zuid-Chinese Zee (Amer, 2014). Deze inzendingen lokten protest uit bij China en zetten Beijing ertoe aan om hun claims te herhalen.

De bijgevoegde kaart had tot doel om de limieten van de Chinese soevereiniteit in de Zuid-Chinese Zee te illustreren (Dupuy, F. & Dupuy, P-M., 2013). Maar het is niet echt duidelijk wat de exacte betekenis is van de lijn, waardoor het moeilijk is om het precieze gebied dat erdoor begrensd wordt, af te bakenen. Chinese acties en verklaringen sinds 2009 bevestigen deze waarschijnlijk berekende ambiguïteit over de vraag of de koeientong nu bedoeld is als een claim op enkel de eilanden en hun maritieme zone, of op de historische rechten in een groter gebied (Song & Tønnesson, 2013; Thang & Thao, 2012). De kaart met de koeientong bestond eerst enkel in binnenlandse kaarten van China, door deze toe te voegen aan de verbale nota gaf China de kaart echter een officieel statuut en opende China de mogelijkheid om hun claim te onderzoeken en te bekritisieren.

Ook de aankondiging van het Zhou Jiang Internationaal Reisagentschap dat het reizen zou starten naar het Phu Lam Eiland in de Paracellen, werd negatief ontvangen door Vietnam (Amer, 2014). Hierop herhaalde Vietnam op zijn beurt zijn claims op de Paracellen en Spratly-eilanden. Daarenboven kondigt China sinds 2009 een driemaandelijks moratorium op visserij aan, wat tot disputen leidt, voornamelijk met Vietnam, over de wateren die de Paracellen en de Spratly's omringen (Song & Tønnesson, 2013). Bij deze disputen wordt echter ook vaak dwang gebruikt (cfr. supra).

Sinds 2003 zou China daarenboven grootschalige manoeuvres uitvoeren in de Zuid-Chinese Zee die China's groeiende maritieme macht benadrukken (Holslag, 2010). Zo zou in april 2010 een vloot van de Chinese marine door de Bashi Straat tussen de Filippijnen en Taiwan gevaren zijn, terwijl een grootschalige confrontatie-oefening plaatsvond bij de Spratly's, geflankeerd door testen van een

gevechtsvliegtuig. Deze oefeningen kunnen geïnterpreteerd worden als het bewijs dat China de maritieme balans in de regio wil veranderen. In juli 2010 werd op een bijeenkomst van de Ministers van Buitenlandse Zaken van het ARF kritiek gegeven op de acties van de Chinese marine in de Zuid-Chinese Zee (Scott, 2012). China ging hierna echter gewoon verder met militaire oefeningen in het gebied. Chinese bronnen stelden dat ze beslist hadden om de kracht van hun marine ten toon te spreiden, omdat sommige landen (i.e. de VS) recentelijk gezamenlijke militaire oefeningen opgezet hadden met de buurlanden van China, waardoor China zich hiertegen moest verzetten.

Het Vietnamese ministerie van Buitenlandse Zaken verzette zich daarenboven op 24 juni 2010 tegen de aanname door China van het "Grote Plan voor de Constructie van het Internationaal Toerisme Eiland van Hainan (2010-2020)", waarin ook de Spratly's en de Paracellen waren opgenomen (Amer, 2014). Ook augustus 2010 werd gekenmerkt door protest vanuit Vietnam, omdat China seismisch onderzoek aan het verrichten was in het gebied van de Tri Ton Eilanden in de Paracellen, en in de olie- en gasexploratatiegebieden van het continentale plat van Vietnam.

Als respons op de toegenomen spanningen werden er echter gesprekken georganiseerd tussen de eerste ministers van beide landen (cfr. supra). Spanningen tussen de twee landen laaiden opnieuw op in januari 2011 toen het Chinese Staatsbureau van Onderzoek en Cartografie een kaart online geplaatst had waarop opnieuw de koeientong weergegeven werd. Dit lokte protest uit bij Vietnam, waarop China reageerde dat China de onbetwistbare soevereiniteit over de Zuid-Chinese Zee en haar wateren bezit.

Oefeningen van de Chinese zeemacht in februari en maart 2011 maakten de relatie tussen beide landen er niet beter op (Amer, 2014; Scott, 2012). Op 10 maart 2011 werd daarenboven het twaalfde vijfjarenplan met betrekking tot socio-economische ontwikkeling aangekondigd door de provinciale autoriteiten van Hainan. Hierin zaten ook plannen voor de Spratly's en de Paracellen vervat, wat opnieuw een doorn in het oog van de Vietnamese regering was.

In mei en juni 2011 werden dan weer Chinese schepen gespot in het gebied bij Bombay Shoal, terwijl ze volgens de rapportering bouwmaterialen aan het uitladen waren, boeien aan het installeren waren en markeringen aanbrachten op onderwater kenmerken en verhogingen bij laag tij (Song & Tønnesson, 2013). In dezelfde maanden zouden Chinese schepen daarenboven seismisch onderzoek verricht hebben in de EEZ van de Filippijnen, maar kwamen ze wel tussenbeide in seismische onderzoeken die Vietnam verrichtte in zijn eigen EEZ (Beckman, 2013). Dit leidde tot de impressie dat China zijn rechten en jurisdictie in alle zeegebieden binnen de koeientong wil afdwingen, niettegenstaande het feit dat dit niet expliciet gezegd wordt in hun verbale nota's aan de VN.

Ook de energiebelangen van China werden in deze periode duidelijk gemanifesteerd in de Zuid-Chinese Zee (Scott, 2012). Zo werd een boorplatform gelanceerd door het nationale energiebedrijf van China en ging China opnieuw proberen om energiebedrijven tegen te houden om deals te sluiten met hun rivalen in de wateren die door China geclaimd worden. In augustus en november voerde China daarenboven proefvaarten van de *Liaoning*, een omgebouwd Russisch vliegdekschip, uit, wat opnieuw de angst voor de Chinese marine aanwakkerde.

De manifestatie van de Chinese energiebelangen in de Zuid-Chinese werd voortgezet in 2012 wanneer het nationale energiebedrijf van China in juni negen olieblokken plaatste, die opengesteld zouden worden voor internationale aanbestedingen, langs de koeientong, en dus aangrenzend met de Vietnamese kust en de bestaande olieblokken van Vietnam (Song & Tønnesson, 2013). Deze gebeurtenis en de publicatie van een kaart waarop de Chinese olieblokken afgebeeld stonden, leidde opnieuw tot verontwaardiging bij Vietnam. Daarenboven werd door China een plan goedgekeurd om

Sansha-stad in de Paracellen te verheffen naar de status van prefectuur, met de verantwoordelijkheid om alle delen van de Paracellen, Spratly's en Macclesfield Bank te beheren, wat protest veroorzaakte bij zowel Vietnam als de Filippijnen.

Eind 2012 werden opnieuw twee beslissingen genomen die niet in goede aarde vielen in de regio (Jakobson, 2013). Ten eerste gaf het Ministerie van Publieke Veiligheid paspoorten uit waarop een kaartje afgebeeld stond dat de gedisperseerde eilanden in de Zuid-Chinese Zee weergaf als deel van het Chinese territorium. Ten tweede kondigde de provinciale regering van Hainan aan dat schepen voor rechtshandhaving de opdracht gekregen hadden om schepen van andere landen op te sporen in de gecontesteerde gebieden van de Zuid-Chinese Zee.

Bij deze twee beslissingen moet echter een belangrijke kanttekening gemaakt worden. Bij de eerste beslissing werd het Ministerie van Buitenlandse Zaken niet geconsulteerd, wat minister van Buitenlandse Zaken Yang Jiechi furieus gemaakt zou hebben. Ook bij de tweede beslissing werd geen goedkeuring gezocht van de centrale regering in Beijing. In beide gevallen was het leiderschap aan de top zich dus niet bewust van beslissingen die op een lager niveau gemaakt werden. Het terugtrekken van dergelijke beslissingen is daarenboven niet evident, aangezien dit enkel gedaan kan worden door een leider met een solide autoriteit en een zekere machtsbasis. Deze machtsbasis moest echter nog uitgebouwd worden door Xi Jinping, die af te rekenen heeft met de moeilijkheid om te balanceren tussen verschillende belangengroepen, die vaak concurrerende agenda's hebben.

Op 22 januari 2013 maakten de Filippijnen bekend dat ze een arbitrage tribunaal wouden oprichten om de kwesties tussen China en de Filippijnen in de Zuid-Chinese Zee te beslechten (Song & Tønnesson, 2013). De bedoeling van de Filippijnen is dat het arbitrage tribunaal zou beslissen dat de maritieme claims van China die gebaseerd zijn op de koeientong niet overeenkomen met de voorzieningen van UNCLOS en dus ongeldig zijn. Op 19 februari 2013 stuurde China echter de notificatie terug naar de Filippijnen en maakten ze duidelijk dat ze weigerden om mee te werken aan de procedure, wat dan weer als provocatie van China's kant gezien werd in de Filippijnen.

China heeft echter verschillende redenen om niet akkoord te gaan met een arbitrageprocedure (Baviera, 2014). Ten eerste staat China zeer negatief tegenover het betrekken van derde partijen in zijn disputen. Ten tweede heeft China geen ervaring met gelijkaardige processen en vertrouwen ze internationale gerechtshoven niet ten volle. Tot slot zou de mogelijkheid dat de uitkomst in het voordeel van de Filippijnen zou zijn, de geldigheid van China's claim over de koeientong teniet doen. Hierdoor zou China het risico lopen om vernederd te worden in de ogen van de binnenlandse bevolking, wat de legitimiteit van het regime zou kunnen aantasten.

Daarenboven is het ergens begrijpelijk dat China weigert om internationale arbitrage te aanvaarden, als we de argumenten van China hiervoor onder de loep nemen (Yu, 2014). De DOC van 2002 stelt namelijk dat de ondergetekenden, waaronder China en de Filippijnen, akkoord gegaan zijn om hun disputen op te lossen door middel van vriendschappelijke consultaties en onderhandelingen, wat de interventie van een arbitrage tribunaal onnodig maakt. Bovendien stelt China dat de Filippijnen zich niet volledig toegewijd hebben aan het oplossen van het dispuut onder artikel 283 (1) van UNCLOS, omdat ze niet actief deelgenomen hebben aan onderhandelingen, maar dit enkel formeel deden als een soort voorwaarde voor de automatische toepassing van verplichte arbitrage.

Tot slot heeft China, volgehouden dat de disputen in de Zuid-Chinese Zee aangepakt moeten worden door middel van onderhandelingen en consultaties, en niet door verplichte procedures waarin een derde partij betrokken wordt. Toch is het feit dat China arbitrage weigert niet direct toepasbaar in deze zaak, aangezien China UNCLOS, waaronder artikel 287, geratificeerd heeft,

waardoor China op voorhand toegestemd heeft met de mogelijkheid van arbitrage onder Annex VII. Daardoor kunnen de Filippijnen de procedure beginnen zonder de toestemming van China.

Ook in 2014 waren er acties van China die de aandacht trokken (Ratner, 2014; Amer, 2014; Parameswaran, 2015; Fabinyi, 2015). In mei ging China over tot het plaatsen van een booreiland bij de Paracellen, in wateren die volgens Vietnam tot hun EEZ behoren. Daarnaast ging China ook over tot de ontginning van gebieden in de Zuid-Chinese Zee. Volgens satellietbeelden zou het stuk land dat China bij Fiery Cross Reef heeft aangewonnen goed zijn voor een landingsbaan van drieduizend meter. Daarom denken sommigen dat China dit voor militaire doeleinden aangelegd heeft. Andere analisten stellen dan weer dat China dit doet om andere claimhouders te dwingen hun claims te laten vallen, of om een sterkere onderhandelingspositie te hebben. Volgens China zelf is de constructie bedoeld voor zoek- en reddingsacties en het verzamelen van informatie. Deze acties zijn des te opmerkelijker als men denkt aan het feit dat China in 2013 nog een charmeoffensief gelanceerd had in de regio.

Het laatste feit dat in dit gedeelte besproken zal worden, is dat volgens Reuters China besloten heeft om zijn defensiebudget in 2015 te verhogen met 10,1 percent, wat opnieuw tot bezorgdheid leidde over de uitbouw van het Chinese leger (Gady, 2015). China stelt echter dat hier geen reden toe is, aangezien China per capita nog steeds minder uitgeeft dan andere landen, zoals de VS en Japan. Daarenboven moet China wel geld uitgeven aan defensie, omdat China geen internationale bondgenoten heeft. China bekritiseerde hierbij voornamelijk het Westen, voor het gebruik van dubbele standaarden. Dit stelden ze namelijk met het gebruik van de beeldspraak dat China voor het Westen een reuzenmarkt moet zijn en tegelijk een militaire dwerg.

Hoewel de uitbouw van het leger een duidelijk assertieve zet is, is het belangrijk om enkele kanttekeningen te maken bij de bezorgdheden over de militaire modernisering van China. De strategie achter deze modernisering wordt vaak omschreven als “contra-interventie”, waarmee bedoeld wordt dat China het doel zou hebben om de VS weg te houden uit hun kuststreek en te vermijden dat de VS tussenbeide zouden komen in het conflict over de Zuid-Chinese Zee (Fravel, 2015). Hoewel China inderdaad militaire capaciteiten uitbouwt die een interventie van de VS zouden bemoeilijken, speelt de strategie van contra-interventie een minderwaardige rol, wat bleek uit de afwezigheid van de term in militaire geschriften uit China (die wel andere gevoelige concepten bevatten). Daarenboven focust China zich voornamelijk op het omgaan met de mogelijkheid van een interventie door de VS, in plaats van proactief de VS uit het gebied te weerhouden. De ontwikkeling van de Chinese zeemacht is bovendien volgens China deel van een langdurige en normale inspanning om decennia van zwakte te overwinnen.

Ook de landen uit de regio moeten niet direct wanhopen bij tekenen van de militaire opbouw van China in de Zuid-Chinese Zee (Hyer, 1995). Dit betekent immers niet noodzakelijk dat China meer geweld zal gebruiken, maar heeft eerder het versterken van de Chinese onderhandelingspositie als doel. De uitbreiding van China's militaire macht zou dus paradoxaal genoeg betekenen dat China momenteel rustig kan afwachten en zich vriendschappelijk opstellen in het conflict (Kaplan, 2014).

3.2.4 Conclusie

De *most likely* hypothese stelt dat China zich ondanks de DOC van 2002 assertief heeft opgesteld in het conflict rond de Zuid-Chinese Zee. Na het onderzoeken van deze hypothese zien we dat er zich sinds 2002 inderdaad nog incidenten voorgedaan hebben waarbij China geweld gebruikt heeft of

acties ondernomen heeft die door de andere partijen als provocerend gezien werden. Toch moesten vele van deze incidenten genuanceerd worden. Zo waren er enkele incidenten waarbij China geweld of dwang gebruikt heeft, maar kan dit niet gezien worden als zuiver unilaterale assertiviteit, maar eerder als een reactie vanuit China op acties van de andere partijen die door China als provocerend gezien werden. Het schietincident met Vietnam in 2007 was bijvoorbeeld een reactie op het akkoord van Vietnam met British Petroleum, wat volgens China een provocatie was tegenover zijn soevereiniteit. Ook bij het beschieten van Vietnamese vissersboten in 2011 stelde China dat dit een boodschap was naar Vietnam dat ze moesten stoppen met China te provoceren.

De crisis met de Filippijnen van 2012 bij Scarborough Shoal was een reactie op Filippijnse acties tegen Chinese vissersboten. Hoewel de Filippijnen door het sturen van hun grootste oorlogsschip aanstuurden op een grootschalige militaire confrontatie, stuurde China ongewapende patrouillevaartuigen. Dit werd door de Filippijnen echter niet gezien als een poging tot de-escalatie, maar als een regelrechte vernedering. Bij de incidenten van 2013 en 2014 met de Filippijnen en Vietnam was het dan weer onduidelijk wie van beide partijen het conflict had aangestuurd, aangezien elke partij de andere ervan beschuldigde de agressor te zijn.

Het conflict met de *Impeccable* van de VS in 2009 zou volgens sommigen gezien kunnen worden als bewijs dat China het recht van vrije doorvaart niet respecteert en zich dus niet houdt aan de voorzieningen van de DOC. Dit moet echter genuanceerd worden, aangezien dergelijke incidenten het gevolg zijn van tegenstrijdige interpretaties over het recht van vrije doorvaart en binnen een grijze zone onder UNCLOS vallen, waardoor het bijna onmogelijk is om uit te maken wie gelijk heeft. We moeten er ook op wijzen dat China niet de enige staat is die dergelijke activiteiten niet toestaat zonder dat er vooraf toestemming gegeven is.

Daarenboven zagen we dat China in de periode van 2002 tot 2009 slechts vier maal assertief opgetreden heeft in een dergelijk conflict, terwijl er een tweehonderdtal gelijkaardige incidenten voorgevallen zijn. Het feit dat de *Impeccable* nog regelmatig in hetzelfde gebied optreedt, zonder dat China hierop gereageerd heeft, zou er zelfs op kunnen wijzen dat China bereid geweest is om samen met de VS een *modus vivendi* uit te werken. Er waren bovendien geen waarneembare bedreigingen tegenover het grote aantal commerciële schepen dat zich in deze wateren verplaatst (Thayer, 2013).

Wat wel als problematisch gezien kan worden, zijn de regelmatige arrestaties van vissers door China tijdens het driemaandelijkse visserijverbod. Het probleem is dat dit unilateraal door China opgelegd is en niet geldt voor China zelf. Regionale samenwerking, die in sommige terreinen reeds toegepast wordt (cfr. infra), zou hiervoor een oplossing kunnen zijn. Chinese vissers zijn echter ook soms het slachtoffer van dergelijke arrestaties door andere landen, zoals het incident met Indonesië van 2010 aantoont. In mei en juni 2011 liet China bovendien de spanningen oplopen door kabels van Vietnamese schepen door te knippen. Deze incidenten werden echter gevolgd door gesprekken tussen de twee landen die de situatie tot bedaren brachten.

Naast het gebruik van geweld zagen we ook provocatieve acties door China. Enkele voorbeelden hiervan waren het overtuigen van oliebedrijven om geen contracten te sluiten met andere claimhouders, de oprichting van Sansha-Stad, het plaatsen van olieblokken in gedispersteerde gebieden, het uitgeven van kaarten met de gedispersteerde gebieden, het voeren van seismisch onderzoek, het vergroten van de militaire aanwezigheid en het uitvoeren van militaire oefeningen.

Toch zijn er ook een aantal provocatieve acties die nuancering verdienen. Zo waren de verbale nota's van mei 2009 slechts een herhaling van claims die China al sinds de jaren 1950 maakt, en een reactie op de inzendingen van Vietnam en Maleisië. De bijgevoegde kaart zorgde voor de meeste opschudding vooral omwille van de onduidelijkheid over de boodschap die China hiermee wou

uitzenden. Toch kan dit ook ergens als een positieve stap gezien worden, aangezien dit de claims van China openstelde voor onderzoek en kritiek. De uitgave van paspoorten met de gedisputeerde gebieden en de opdracht voor het opsporen van schepen in gedisputeerde wateren, tonen aan dat er soms beslissingen genomen worden op een lager niveau, die tegen de bedoelingen van het leiderschap in Beijing ingaan. Om de vermelde redenen, is dit echter moeilijk ongedaan te maken.

Een andere opmerkelijke gebeurtenis was de weigering van China om mee te werken aan het arbitragetribunaal dat ingeroepen werd door de Filippijnen in 2013. Dit werd door sommigen gezien als bewijs dat China niet bereid was om het conflict in overeenstemming met het internationale recht op te lossen. Toch zagen we dat China redenen aanhaalde, die hun gedrag begrijpelijker maakten. Ook bij de uitbouw van het leger en de militaire activiteiten moesten de kanttekeningen gemaakt worden, dat dit ergens normaal is en niet noodzakelijk moet leiden tot meer geweld.

De *least likely* hypothese die we stelden was dat China zich sinds de DOC van 2002 meer coöperatief zou opgesteld hebben in het conflict. Ten eerste onderzochten we dit door te kijken of China sinds 2002 inspanningen geleverd heeft om op een vreedzame manier (i.e. via gesprekken en onderhandelingen) om te gaan met het conflict. Hier zagen we inderdaad verschillende voorbeelden van. De “Gezamenlijke Verklaring voor een Strategisch Partnerschap voor Vrede en Welvaart” tussen China en ASEAN en de TAC van 2003 tonen bijvoorbeeld dat China gebruik gemaakt heeft van het multilaterale forum onder ASEAN. Daarenboven zagen we dat de periode van 2001 tot 2008 algemeen stabiel was. Dit werd bevestigd bij ons onderzoek naar incidenten die sinds 2002 voorgevallen waren onder de assertieve hypothese. Ook op het vlak van olie zagen we dat de gevreesde energieoorlog voornamelijk fictie is gebleken als gevolg van de vreedzame oliediplomatie van China.

Toen in 2010 en 2011 spanningen ontstonden met Vietnam, werden deze daarenboven snel in de kiem gesmoord door het invoeren van gesprekken tussen beide regeringen. Hieruit ontstond zelfs het “Akkoord van 11 Oktober”, waarin onder andere overeengekomen werd om periodieke bijeenkomsten te organiseren. Het feit dat we zien dat dit voornemen werd opgevolgd, toont de politieke wil om de geschillen te beheersen.

Na de opvolging van Hu Jintao, zagen we dat ook Xi Jinping met verzoenende taal over de conflicten sprak. 2015 werd zelfs uitgeroepen tot het “Jaar van de Maritieme Samenwerking met ASEAN”. Toch zagen we ook acties in 2014, zoals de aanleg van een booreiland en landaanwinning, die niet met deze verzoenende lijn overeenkwamen. Deze kloof zou het gevolg zijn van het evenwicht dat Xi Jinping nog moet vinden tussen verschillende belangengroepen (cfr. supra) en het gebrek aan coördinatie in de Chinese bureaucratie. Zo zou het Ministerie van Buitenlandse Zaken een meer verzoenende lijn vertegenwoordigen, terwijl het Ministerie van Propaganda eerder nationalistisch ingesteld is (The Brookings Institute).

Desalniettemin zien we duidelijk bewijs van het feit dat China inspanningen levert om in dialoog te gaan, en dan voornamelijk bilateraal met Vietnam. Hier werd weliswaar opgemerkt dat deze gesprekken ook problemen bevatten en er dus nog veel ruimte voor verbetering is. Toch kunnen we stellen dat bilaterale initiatieven een goede eerste stap zijn en dat we een toegenomen bereidheid tot multilaterale onderhandelingen met ASEAN zien.

Ten tweede keken we of China vertrouwenswekkende acties ondernomen heeft en deelgenomen heeft aan coöperatieve initiatieven. Ook hier konden we verschillende voorbeelden van terugvinden zoals bijvoorbeeld de oprichting van een hotline en werkgroepen met Vietnam, het feit dat het Volksbevrijdingsleger openstaat voor militaire uitwisselingen, pogingen tot betere economische samenwerking om de relaties met ASEAN-landen te verbeteren. Het “Jaar van Maritieme

Samenwerking tussen ASEAN en China” zou verschillende coöperatieve projecten tussen beide partijen in gang kunnen zetten. Er werd echter op gewezen dat dit ook slechts een tijdelijke tactische shift zou kunnen zijn. Daarenboven zou dit tenietgedaan kunnen worden door nieuwe ontwikkelingen, zoals de beslissing van het arbitrage-tribunaal en de stijgende aanwezigheid van de VS.

Hetgeen alleszins positief geëvalueerd kan worden is het feit dat China actief deelneemt aan coöperatieve internationale instituties (bijvoorbeeld het ARF), wat tot een collectieve identiteit en dus tot positieve ontwikkelingen in het conflict kan leiden. We zien ook dat China deelneemt aan gezamenlijke ontwikkeling van grondstoffen. Ook hier stuiten we echter op zaken die de samenwerking problematisch maken, namelijk het feit dat China niet duidelijk is over wat ze juist zien onder gezamenlijke ontwikkeling, en het feit dat elke partij voorstander is van de ontwikkeling in gebieden die van een ander zijn, maar niet in gebieden waarover ze zelf claims hebben.

Tenslotte neemt China ook deel aan samenwerking in minder gevoelige domeinen. Voornamelijk op vlak van de bescherming van het mariene milieu en wetenschappelijk zeeonderzoek zijn verschillende regionale organisaties ontstaan, die weliswaar met een aantal problemen te kampen hebben, maar toch tonen dat coöperatie mogelijk is. Daarenboven zien we dat China deelneemt aan gezamenlijke oefeningen voor zoek- en reddingsacties en samenwerkt met ASEAN rond niet-militaire bedreigingen, wat mogelijks kan overgaan naar traditionele militaire samenwerking.

Na het onderzoeken van de twee hypothesen komen we dus tot een genuanceerd verhaal. De *most likely* assertieve hypothese wordt ergens wel bewezen door het feit dat we nog steeds assertieve acties van China kunnen aantonen. Toch kunnen we deze hypothese niet eenzijdig bevestigen, omwille van de vele nuanceringen die hierbij gemaakt moeten worden. Bij de *least likely* coöperatieve hypothese vinden we toch een aanzienlijk aantal acties die aantonen dat China inderdaad moeite gedaan heeft om zich coöperatief op stellen. Toch vinden we ook hier nog veel problemen en onzekerheden, waardoor we ook deze hypothese niet zonder nuancering kunnen aannemen.

Een oplossing voor de conflicten in de Zuid-Chinese Zee zal dus nog niet voor morgen zijn. Toch kunnen we misschien wel hoop putten dat, omdat China naast de occasionele incidenten ook manieren verkent om het conflict op een coöperatieve manier op te lossen, een regelrechte oorlog in de Zuid-Chinese Zee geen noodzakelijkheid moet zijn. China's toekomstige economische ontwikkeling en globale rol hangen immers af van een vreedevolle en stabiele omgeving. Dit kan niet bereikt worden door het eenzijdig gebruik van geweld, maar moet voortvloeien uit bilaterale en multilaterale onderhandelingen, in overeenstemming met het internationale recht (Song & Tønnesson, 2013).

3.3 De ontwikkelingshulp van China aan Afrika

3.3.1 Algemene schets van de Chinese ontwikkelingshulp aan Afrika

3.3.1.1 *Evolutie van de Chinese relatie met Afrika*

Eén van de meest opvallende ontwikkelingen in Afrika in het laatste decennium is de stijgende aanwezigheid van China (Tull, 2006). Dit zou deel uitmaken van een internationale strategie die gebaseerd is op multipolariteit en non-interventie, en zou serieuze politieke en economische gevolgen hebben voor Afrika, die we verder in deze case zullen onderzoeken. China's interesse in Afrika is echter niet nieuw (McCormick, 2008; Keenan, 2008). De banden tussen China en Afrika gaan namelijk al terug tot de Bandung-Conferentie van 1955. Wat wel nieuw is, is de schaal van de Chinese ontwikkelingshulp en de snelheid waarmee China zich geprofileerd heeft op het continent. In de wetenschappelijke wereld heerst dan ook nog veel onenigheid over de aard van de Chinese ontwikkelingshulp aan Afrika, de kwantiteit en de impact ervan (Bräutigam, 2011). Daarenboven is de Chinese ontwikkelingshulp aan Afrika door zijn stijgende invloed een interessante case om te onderzoeken of China de wereldorde zal transformeren, hervormen of in stand houden. De regels en normen rond ontwikkelingshulp zijn namelijk niet gevormd door een globale instelling, maar door het Development Assistance Committee (DAC) van de OESO, een groep landen waar China geen deel van uitmaakt.

Sinds de oprichting van het Forum on China-Africa Cooperation (FOCAC) in 2000, is de Chinese ontwikkelingshulp aan Afrika sterk gestegen en zijn er honderden samenwerkingsakkoorden getekend tussen China en Afrika (Davies, Edinger, Tay, & Naidu, 2008). FOCAC werd opgericht om het buitenlands beleid van China ten opzichte van Afrika te coördineren en vormt een mechanisme voor dialoog tussen beide partijen. In november 2006 werd deze reeks van akkoorden bezegeld met het sluiten van een strategisch partnerschap met Afrika, op een feestelijke bijeenkomst van het FOCAC In Beijing (Campbell, 2007). Sinds dan zijn de relaties tussen China en Afrika heel prominent naar voor gekomen. 2006 werd dan ook uitgeroepen tot China's onofficiële "Jaar van Afrika" (Large, 2007). Op bovengenoemde bijeenkomst in Beijing werd een actieplan aangekondigd waarin China verklaarde om Afrika te steunen in een aanzienlijk aantal domeinen, namelijk: politieke en economische samenwerking, de ontwikkeling van human resources, cultuur, onderwijs, gezondheidszorg, milieu, toerisme en media.

Daarenboven werden een aantal initiatieven opgesteld om het partnerschap tussen China en Afrika te versterken (Campbell, 2007; Tan-Mullins, Mohan, & Power, 2010; Davies et al., 2006; McCormick, 2008). Ten eerste beloofde China om de ontwikkelingshulp aan Afrika te verdubbelen tegen 2009. Ten tweede zou China drie miljard dollar aan preferentiële leningen en twee miljard dollar afnemerskrediet vrijgeven in de drie daaropvolgende jaren. Ten derde werd een fonds van vijf miljard dollar opgericht om Chinese investeringen in Afrika aan te moedigen en ontwikkelingsprojecten in Afrika te financieren. Ten vierde kondigde China een pakket van schuldkwijtscheldingen aan voor de armste en minst ontwikkelde landen met de meeste schulden. En tot slot publiceerde China zijn Afrikabeleid, waarin China onder andere stelde dat de relaties met Afrika gebaseerd zijn op vijf principes: oprechtheid, gelijkheid, wederzijdse voordelen, solidariteit en ontwikkeling. Daarenboven werd benadrukt dat het "Eén-China"-principe de politieke basis is voor het aangaan van relaties met Afrikaanse landen en regionale organisaties. Aangezien 2006 zoals

gezien een mijlpaal vormt in de relaties tussen China en Afrika, zal ons onderzoek dit jaar dan ook als vertrekpunt nemen.

3.3.1.2 Definiëring van de Chinese ontwikkelingshulp

De standaarddefinitie van officiële ontwikkelingshulp van het DAC definieert ontwikkelingshulp als donaties of leningen die gegeven worden aan ontwikkelingslanden door de overheid, met als belangrijkste doel de promotie van ontwikkeling en welvaart, op concessionele financiële termen (Davies et al., 2008). Met concessionele termen wordt bedoeld dat dit een subsidie-element van de overheid moet bevatten van vijf à tien percent (Bräutigam, 2011). De ontwikkelingshulp van China heeft echter een breder, meer ambigu karakter (Davies et al., 2008). China onderscheidt ontwikkelingshulp namelijk niet van economische samenwerking of handel, zolang het de intentie is om de lokale capaciteit van het ontvangende land op te bouwen (Tan-Mullins et al., 2010). De lijn tussen Foreign Direct Investment (FDI) en hulp is dan ook vaag in het geval van China, net als de lijn tussen handel en hulp (McCormick, 2008). Daarom zullen investeringen en handel in ons onderzoek ook in acht genomen worden.

China geeft ontwikkelingshulp op drie manieren: donaties (voornamelijk in natura), renteloze leningen en concessionele leningen (met een vaste, lage rente) (Goldstein, Pinaud, Reisen, & Chen, 2006; Bräutigam, 2011). Deze instrumenten financieren beurzen voor Afrikaanse studenten, Chinese medische teams, constructie van stadia, overheidsgebouwen, telecommunicatienetwerken en andere infrastructuur, teams voor technische assistentie, trainingsprogramma's, jeugd vrijwilligers en materiële hulp. Daarnaast voorziet China ook andere financiële stromen die niet aan de vereisten van officiële ontwikkelingshulp voldoen, zoals commerciële leningen, afnemerskredieten, strategische kredietlijnen voor Chinese bedrijven, investeringen (voornamelijk in natuurlijke grondstoffen door middel van gezamenlijke ondernemingen of het verkrijgen van vergunningen voor productie). De ratio van donaties ten opzichte van leningen zou constant veranderen, voornamelijk omdat de terugbetaling van leningen niet altijd gegarandeerd is (Davies, et al., 2008). Na enkele rondes van schuld kwijtschelding heeft China dan ook beslist om meer te geven in donaties, dan in leningen die daarna misschien toch volledig kwijtgescholden moeten worden.

De Chinese ontwikkelingshulp onderscheidt zich ook qua visie van de Westerse ontwikkelingshulp (Tan-Mullins et al., 2010). De Chinese strategie kenmerkt zich namelijk door humanitaire hulp en ontwikkelingshulp, zonder dat hier voorwaarden of interventies aan verbonden zijn. Dit staat in sterk contrast met de dwingende aanpak van het Westen die wel geconditioneerd is en humanitaire interventies inhoudt. Bovendien stelt China dat zij zich concentreren op de echte noden van de ontvangende landen, wat volgens China infrastructuur en landbouw zijn. Hierbij laat China zich niet afleiden door onpraktische ideeën, waarmee ze doelen op de pakketten economische en politieke hervormingen die het Westen aan zijn ontwikkelingshulp verbindt.

3.3.2 Hypothese 1: “ De Chinese ontwikkelingshulp aan Afrika weerspiegelt een assertieve visie op ontwikkelingshulp.”

3.3.2.1 *Negatieve economische impact op Afrika*

Volgens verschillende analisten zou de Chinese aanwezigheid slechte gevolgen hebben voor de economie van Afrika. Men wijst er voornamelijk op dat China enkel geïnteresseerd zou zijn in de grondstoffen van Afrika, die noodzakelijk zouden zijn voor de uitbreiding van de Chinese economie (Sautman & Yan, 2009; Schiere, 2011). Men verwacht dat de Chinese olieconsumptie in de volgende decennia dramatisch zal stijgen, waardoor ook de Chinese afhankelijkheid van geïmporteerde olie enorm zou toenemen (Tull, 2006). Dit zou negatief zijn voor de Afrikaanse economie, aangezien hierdoor het risico bestaat dat Afrika gespecialiseerd zal blijven in grondstoffen, en daardoor kwetsbaar zou zijn voor de volatiele grondstofprijzen (Schiere, 2011). De Chinese aanwezigheid zou dus de asymmetrische integratie van Afrika in de wereldmarkt niet veranderen, omwille van de ongebalanceerde handelsrelatie tussen China en Afrika (Tull, 2006; Adem, 2010). Het merendeel van China's export naar Afrika bestaat namelijk uit afgewerkte producten, terwijl de Afrikaanse export naar China vooral bestaat uit primaire goederen. Hierin verschilt China dus niet van de traditionele industriële machten.

China zou gebruik maken van de verschillende instrumenten van hun ontwikkelingshulp en handelsrelaties, om toegang te krijgen tot de Afrikaanse grondstoffen (Davies et al., 2008). Zo zou China zelfs bereid zijn om te investeren in projecten die geen grote winsten zullen opleveren, maar China wel de toegang tot de Afrikaanse olie verschaffen (Keenan, 2008). Veel van de Chinese oliebedrijven die actief zijn in Afrika zouden daarenboven eigendom zijn van de staat, die deze bedrijven steunt in hun overzeese activiteiten (Tull, 2006).

Bewijs van de nadruk op grondstoffen zou te vinden zijn in de Chinese economische relatie met Afrika, aangezien de Afrikaanse exporten naar China sterk gedomineerd worden door grondstoffen (Schiere, 2011). De Chinese FDI komt hiermee overeen, vijftig percent zou namelijk naar mijnsectoren van een klein aantal grondstofrijke landen gaan. Negen van de tien belangrijkste Afrikaanse handelspartners van China zouden grondstofrijke Afrikaanse landen zijn, waaronder zich zelfs Tsjaad bevindt, wat opvallend is aangezien dit één van de weinige landen is dat Taiwan erkent (Tull, 2006). Een opmerkelijke formule die China toepast voor het verkrijgen van grondstoffen wordt het Angola-model genoemd, wat neerkomt op leningen of infrastructuur aan landen die krap bij kas zitten maar rijk zijn aan grondstoffen, waardoor zij deze als onderpand kunnen gebruiken (Adem, 2010; Tull, 2006). Naast Angola wordt deze formule ook toegepast in Soedan, de DRC, Guinée, Zimbabwe, Gabon en Botswana. Deze formule zou deze landen echter ook toelaten om zaken te importeren uit China, wat ze niet zouden kunnen, moesten ze dit cash moeten betalen.

Keenan (2008) wijst er echter op dat de Chinese honger naar olie wel begrijpelijk is. Tegen de tijd dat olie van vitaal belang was geworden door de economische groei van China, hadden Westerse landen al zoveel oliedeals gesloten dat er nog weinig ruimte was voor China. Hierdoor is China nu gedwongen om dit in te halen en olie te zoeken op plaatsen die anderen meden, of waaruit anderen zich teruggetrokken hadden, zoals Angola of Soedan.

Davies et al. (2008) stellen bovendien dat men niet mag denken dat enkel grondstofrijke landen Chinese ontwikkelingshulp ontvangen. Zelfs kleinere Afrikaanse landen met weinig of geen economisch belang zouden relatief veel ontwikkelingshulp en investeringen krijgen. Daarenboven mogen we niet vergeten dat China ook aanzienlijke investeringen gedaan heeft in andere sectoren,

zoals bijvoorbeeld telecommunicatie (Adem, 2010). Volgens Bräutigam (2011) is de Chinese ontwikkelingshulp namelijk afhankelijk van diplomatieke banden, en niet van grondstoffen. Zo zouden alle landen in Sub-Sahara Afrika die banden hebben met Beijing ontwikkelingshulp ontvangen. Subsidies en interestloze leningen worden daarenboven gelijk verdeeld over het continent, terwijl concessionele leningen afhankelijk zijn van de capaciteit van het land om deze terug te betalen. De zogezegde nadruk op olie verklaart namelijk niet waarom China ook veel investeert in landen die weinig of geen grondstoffen bezitten, zoals bijvoorbeeld Ethiopië, dat toch in de top vier van landen waar China de grootste infrastructuurprojecten gestart heeft, staat (Adem, 2010).

Tenslotte zou de Chinese nood aan geïmporteerde olie overdreven zijn, aangezien dit maar een kleine rol speelt in de Chinese energieconsumptie (Lai, 2007). Deze is voornamelijk afhankelijk van binnenlands geproduceerde steenkool, olie en waterkracht. Daarenboven heeft China ook maatregelen genomen om de stijgende afhankelijkheid van olie tegen te gaan, zoals het ontwikkelen van hernieuwbare energie.

Naast grondstoffen, wordt erop gewezen dat Afrika gebruikt wordt door China als exportbestemming (Tull, 2006). Zo zou China massaal goedkope producten zoals textiel, kleding en elektronica binnenloodsen in Afrika. De investeringen die China maakt in wegen en spoorwegen zouden deze producten moeten voorzien van toegang tot de Afrikaanse markt (Davies, et al., 2008). Daarenboven bevorderen afnemerskredieten voor Afrikaanse regeringen en commerciële leningen voor Chinese bedrijven de import vanuit China.

Volgens sommigen zijn de industriële zones die China uitbouwt in Afrika zelfs bedoeld om Chinese producten te herverpakken en te herexporteren naar beschermde markten als “Afrikaanse” producten (Bräutigam & Tang, 2011; Schiere, 2011). Ook zouden deze zones een middel zijn voor de herstructurering van arbeidsintensieve en minder competitieve Chinese industrieën, wat interessant is aangezien de lonen veel sneller aan het stijgen zijn in China, dan in Afrika. Daarenboven zou China Afrika gebruiken om hun handelsoverschot te investeren (Keenan, 2008). Omdat er weinig competitie is van het Westen, is Afrika namelijk een vruchtbare omgeving voor investeringen.

De toevloed van competitieve Chinese producten, bedrijven en handelaars worden als een bedreiging gezien voor Afrikaanse producenten (Bräutigam & Tang, 2011). Voornamelijk Afrikaanse landen die vervaardigde goederen produceren, zouden hier het slachtoffer van zijn (Schiere, 2011). Wat het nog erger maakt, is dat Chinese bedrijven een competitief voordeel hebben wanneer zij concurreren met Afrikaanse bedrijven voor investeringen (Keenan, 2008). De Chinese overheid steunt deze bedrijven via de Chinese Eximbank, door bijvoorbeeld gesubsidieerde leningen te geven aan regeringen van ontwikkelingslanden. Deze praktijk zou echter ook gebruikt worden door de VS en andere rijke overheden. Bij China zou dit deel uitmaken van de “Go-Global”-strategie van 2002, die industrieën wil creëren die competitief zijn op de wereldmarkt (Moyo, 2009). Hierdoor krijgen deze bedrijven een bevoordeelde toegang tot de Afrikaanse markt (Tull, 2006). Afrikaanse bedrijven kunnen amper met hen concurreren omdat ze niet onder de Chinese prijzen en productiekosten kunnen gaan.

We zien deze problemen ook terugkeren bij concessionele leningen die Eximbank verstrekt aan Afrikaanse regeringen voor infrastructuurprojecten (Davies, et al., 2008). De basiscriteria voor deze leningen zijn namelijk dat Chinese bedrijven moeten gekozen worden als aannemers, en het vereiste materiaal en technologie in de eerste plaats van China moeten komen (Davies et al., 2008). Moyo (2009) maakt hier echter enkele kanttekeningen bij. Zij stelt dat de Chinese producten Afrikaanse producenten inderdaad failliet kunnen laten gaan, maar dat dit bij traditionele ontwikkelingshulp nog

erger is. In dit geval zijn de economische mogelijkheden namelijk schaars, en overheerst corruptie. In het scenario van handel, zoals met China, wordt een bloeiende economie gecreëerd, waardoor lokale producenten andere zakenmogelijkheden kunnen zoeken. Hierdoor kunnen ze overleven, wat in het geval van traditionele ontwikkelingshulp niet zo is.

Buiten deze hoofdlijnen worden nog enkele problemen met de Chinese economische aanwezigheid in Afrika aangehaald. Zo richt China samen met Afrikaanse landen verschillende gezamenlijke ondernemingen op (Keenan, 2008). Het Afrikaanse gastland brengt echter zelden zijn deel van het kapitaal binnen, waardoor dit opgevangen moet worden door de Chinese onderneming. Hierdoor komt ook al het risico terecht op de Chinese onderneming, en hebben de Afrikaanse landen geen motivatie om voorzichtig om te gaan met hun rijkdommen. Een ander probleem is dat het Chinese Afrikabeleid voornamelijk bilateraal gericht is (Adem, 2010). Hierdoor worden ongelijke effecten gecreëerd in verschillende economische sectoren en landen, wat negatief is voor de economische integratie van Afrika. Tot slot zouden de schuldkwijtscheldingen en toegang tot kredietlijnen die door China aan Afrika verschaft worden de kredietwaardigheid van Afrika vergroten, waardoor Afrika het gevaar loopt om in de toekomst zwaar in schulden verzeild te raken (Tan-Mullins et al., 2010).

3.3.2.2 *Negatieve sociale impact op Afrika*

Verschillende bronnen stellen dat de Chinese aanwezigheid in Afrika geen positieve gevolgen zou hebben voor de Afrikaanse bevolking, aangezien China niet zou bijdragen aan de promotie van vrede, welvaart en democratie in Afrika (Tull, 2006). Ten eerste wordt erop gewezen dat het vooral de staatselites zijn die de voordeel halen uit de samenwerking met China. Deze zouden bovendien meer kunnen profiteren van de Chinese hulp dan van de Westerse, aangezien het Westen meer nadruk zou leggen op de vermindering van armoede. De steun die China geeft aan de Afrikaanse regimes, zou de manoeuvreerruimte van de Afrikaanse autoritaire leiders verbreden, en daardoor de binnenlandse eisen voor democratie en mensenrechten tenietdoen.

Dergelijke analyses wijzen er bijvoorbeeld op dat het regime van Mugabe in Zimbabwe onmogelijk aan de macht zou kunnen blijven, moest dit regime geen steun vanuit China krijgen (Keenan, 2008). In Equatoriaal-Guinea zou China ook het autoritaire regime van Obiang ondersteunen. De reden waarom China dit volgens Esteban (2010) zou doen, is dat China niet vijandig staat tegenover dergelijke regimes, China hierover geen druk ervaart van de civiele samenleving, en China op die manier voorraden olie en hout zou kunnen verzekeren, en daarenboven de aanwezigheid van Chinese bedrijven zou kunnen promoten.

De Chinese ontwikkelingshulp zorgt ervoor dat Obiang aan de macht kan blijven en vermindert daardoor de mogelijkheden van de civiele samenleving om een beleid te eisen dat tegemoet komt aan de sociale ontwikkeling van het land. Manieren waarop China Obiang helpt, zijn bijvoorbeeld terug te vinden in de trainingen die China geeft aan lokale journalisten, waardoor het regime de informatiestromen in het land beter kan controleren. Daarenboven levert China wapens en opleidingen aan het leger van Obiang. Ook de beurzen die China aanbiedt aan Equatoriaal-Guinea zouden niet terecht komen bij de algemene bevolking, deze gaan namelijk naar de partij van Obiang en worden gedeeld met de aanhang van de partij of verkocht aan de hoogste bidder. Lokale leiders zouden de Chinese ontwikkelingshulp verkiezen omdat deze meer mogelijkheden biedt om zichzelf te verrijken (Keenan, 2008). China zou in ruil voor de steun aan de Afrikaanse regeringen diplomatieke

steun ontvangen van deze regeringen op het internationale niveau, bijvoorbeeld met betrekking tot de kritiek op de mensenrechtensituatie in China (Tull, 2006).

Het komt er alleszins op neer dat de Chinese hulp en investeringen in Afrika, het resultaat zijn van een dialoog tussen elites, waar de Afrikaanse bevolking niet veel over te zeggen heeft (Tan-Mullins et al., 2010). Toch moeten we hierbij beseffen dat China deze aanpak niet eenzijdig oplegt aan Afrika, maar dat dit ook overeenkomt met de aard van de Afrikaanse politiek en samenleving (Adem, 2010).

Het gevolg van de steun die China geeft aan de bestaande regimes, door hun non-interventiebeleid, is dat de oppositie in deze landen achtergesteld wordt (Esteban, 2010). In Equatoriaal-Guinea hebben oppositiepartijen bijvoorbeeld tevergeefs geprobeerd om relaties uit te bouwen met de Chinese ambassade. Bij de presidentsverkiezingen van Zambia in 2006, werkte China oppositieleider Sata opmerkelijk tegen. Sata had zijn campagne gebaseerd op de belofte om China weg te sturen en in de plaats relaties aan te gaan met Taiwan. China reageerde hierop met de dreiging om alle investeringen stop te zetten indien Sata verkozen zou worden. Door dergelijke praktijken, krijgt China dan ook vaak het verwijt de sociale vooruitgang in Afrika tegen te houden (Adem, 2010).

Eén van de grootste kritieken op China is dat de nadruk die China legt op non-interventie het werk van Westerse donoren zou ondermijnen, met betrekking tot mensenrechten (Tan-Mullins et al., 2010). Soedan zou bijvoorbeeld door de steun van China sancties kunnen vermijden voor misbruik van mensenrechten in Darfur (Keenan, 2008). Hierbij moeten we wel opmerken dat China zich inderdaad verzette tegen het opleggen van sancties aan Soedan, maar ze toch een compromis bereikten met de VS over een resolutie om Soedan onder druk te zetten om de onmenselijke omstandigheden in het land stop te zetten (Lai, 2007). Het bezoek van Hu Jintao in 2007 aan Khartoem bevestigt dit, aangezien Hu tijdens dit bezoek stelde dat Soedan zijn best moest doen om de levensomstandigheden van de bevolking in Darfur te verbeteren (Adem, 2010).

Ook de rol die China speelt als wapenleverancier aan Afrika, leidt tot angst over de Chinese impact op de Afrikaanse mensenrechten (Tull, 2006; Adem, 2010). China zou namelijk wapens leveren aan conflicterende partijen in onder andere Congo en Soedan, waardoor gewelddadige conflicten kunnen voortgezet worden. Hierdoor wordt China allerm minst beschouwd als een verkondiger van vrede in Afrika. Toch mogen we ook niet vergeten dat China aanzienlijke bijdrages geleverd heeft aan vredesmissies in Afrika (Adem, 2010). We moeten ons er dan ook bewust van zijn dat veel van de kritiek uit het Westen over de rol van China in Afrika, het doel heeft om China in een slecht daglicht te plaatsen (Tan-Mullins et al., 2010). Het dienen van Westerse belangen zou bij dergelijke criticasters belangrijker zijn dan een oprechte bezorgdheid over het lot van de Afrikaanse bevolking.

Daarenboven wordt er op gewezen dat niet enkel China een negatieve sociale impact heeft op Afrika (Keenan, 2008). Dit zou namelijk eigen zijn aan ontwikkelingshulp in het algemeen, aangezien zowel regeringen van donoren en ontvangers andere hoofddoelen dan sociale welvaart vooropstellen. De ontvangende regeringen zouden vooral aan de macht willen blijven, terwijl de donoren hulp geven om hun strategische positie te versterken. Het Westen heeft bovendien weinig reden om kritisch te zijn over het feit dat China steun geeft aan autoritaire regimes, aangezien ze zich hier zelf schuldig aan maken (Moyo, 2009). We zien dit bijvoorbeeld in het geval van Zimbabwe, waar het Westen de Chinese banden met Mugabe veroordeelt, maar zelf wel de banden met het land onderhoudt en ontwikkelingshulp schenkt aan het regime van Mugabe.

Wat ook negatief is voor de Afrikaanse bevolking is dat de groeiende aanwezigheid van China niet geleid zou hebben tot de creatie van meer jobs voor de lokale bevolking (Esteban, 2010; Tan-Mullins

et al., 2010). China legt dan wel geen voorwaarden op qua institutionele hervormingen of democratisering, maar zou wel eisen dat Chinese arbeid en goederen gebruikt worden bij de Chinese projecten en leningen. Chinese bedrijven zouden bovendien het grootste deel van hun werkrachten meebrengen vanuit China. De uitzondering hierop zijn Chinese ziekenhuizen die lokale werknemers aannemen omdat die met de patiënten kunnen communiceren. In Angola zouden bijvoorbeeld 2500 Chinese arbeiders gekomen zijn om te werken voor Chinese bedrijven die gefinancierd worden door een Chinese lening. Dergelijke praktijken zijn nefast voor de Afrikaanse arbeidsmarkt, en zorgen voor frustraties bij de lokale bevolking (Tull, 2006; Esteban, 2010).

De tewerkstelling van Chinezen in Afrika zou echter sterk overdreven zijn, en enkel gelden voor grote staatsbedrijven (Tan-Mullins et al., 2010). De kleinere private ondernemingen zouden wel Afrikanen tewerk stellen. In een Chinees bedrijf in Nigeria zou 93 percent van de arbeiders uit de lokale bevolking komen, net als in een bedrijf in Ghana, waar Ghanezen 91 percent van de werknemers uitmaken. Volgens marktonderzoek zou het gebruik van Chinese arbeid daarenboven afhangen van de beschikbare vaardigheden op de lokale arbeidsmarkt (Davies, et al., 2008). Als de vereiste vaardigheden aanwezig zijn, zou Chinese arbeid enkel gebruikt worden voor zaken die een technische expertise nodig hebben. Het feit dat gespecialiseerde arbeid vaak niet aanwezig is in Afrika, maakt de invoer van Chinese arbeid echter soms noodzakelijk om deadlines te halen en te zorgen dat de projecten binnen het budget afraken.

Als Chinese bedrijven dan toch lokale werknemers aannemen; zouden de arbeidsomstandigheden waaronder deze moeten werken erbarmelijk zijn (Esteban, 2010). Zo zijn er bijvoorbeeld bezorgdheden over de lakse veiligheidsstandaarden rond gevaarlijke beroepen, voornamelijk in de mijnindustrie (Moyo, 2009). In Zambia was er kritiek op de Chinese aannemer van een Speciaal Economische Zone omwille van de lage lonen, arbeidsomstandigheden en weerstand tegen georganiseerde arbeid (Bräutigam, Tang, 2011; Keenan, 2008). Slechte veiligheidsprocedures zouden in 2005 geleid hebben tot een mijnexplosie, waarbij 46 Zambiaanse arbeiders omkwamen.

Moyo (2009) wijst erop dat dergelijke bezorgdheden misschien wel terecht zijn, maar dat Afrikaanse regeringen hier het voortouw moeten nemen, aangezien zij verantwoordelijk zijn voor hun eigen bevolking. Toch merken we dat overheden zich hier vaak niets van aantrekken omdat zij, net als Afrikaanse zakenlui die Chinezen aannemen, vaak juist positief staan ten opzichte van Chinese arbeiders omdat zij bereid zijn om veel zwaardere arbeidsomstandigheden te ondergaan dan de Afrikanen. Het zijn dus voornamelijk de minder bevoordeelde sectoren van de maatschappij die het slachtoffer vormen van deze omstandigheden in Afrika (Esteban, 2010).

3.3.2.3 *Aanval op de Westerse ontwikkelingshulp*

Westerse analyses benadrukken vaak dat de Chinese nadruk op non-interventie het werk van Westerse donoren, die bezorgd zijn over goed bestuur, mensenrechten en milieubescherming, ondermijnt (Tan-Mullins et al., 2010). Chinese ontwikkelingshulp hangt vast aan het "Eén-China"-principe en het gebruik van Chinese goederen en diensten, maar heeft in tegenstelling tot Westerse ontwikkelingshulp geen conditionaliteiten met betrekking tot het beleid van een land (McCormick, 2008). In plaats van het beleid van een land als voorwaarde te nemen voor ontwikkelingshulp, legt China meer nadruk op individuele ontwikkelingsprojecten, en ziet China het beleid als de verantwoordelijkheid van het land zelf (Schiere, 2011).

Deze aanpak leidde tot veel kritiek op de Chinese ontwikkelingshulp, zo stelde Paul Wolfowitz bijvoorbeeld dat China hierdoor corruptie ondersteunde in Afrika (Campbell, 2007). Kort na deze uitspraak werd Wolfowitz echter zelf ontslaan als hoofd van de Wereldbank omwille van corruptie.

Dergelijke kritieken worden door China weerlegd door te stellen dat zij, in tegenstelling tot de dwingende en onpragmatische aanpak van het Westen, tegemoetkomen aan de echte noden van ontwikkelingslanden (Tan-Mullins et al., 2010).

Daarenboven moeten we er ook op wijzen dat het Westen dubbele standaarden zou gebruiken wanneer zij China bekritisieren voor hun negatieve impact op het beleid van Afrikaanse landen (Tan-Mullins et al., 2010). De Structurele Aanpassingsprogramma's die het Westen in de jaren 1980 doorvoerde in Afrika, zouden ook niet tot een echte verbetering geleid hebben op dit vlak. Om dit aan te pakken gingen de Bretton Woods Instellingen deze programma's vervangen door Poverty Reduction Strategy Papers (PRSPs). Onderzoek toont echter aan dat deze aanpak niet substantieel verschillend is, en niet geleid heeft tot vooruitgang in Afrikaanse staten.

Het Westen is ook bezorgd dat China door middel van zijn ontwikkelingshulp zichzelf wil positioneren op het internationale niveau en de hegemonie van de VS wil uitdagen (McCormick, 2008). China zou zijn ontwikkelingshulp namelijk gebruiken om landen aan zich te binden zodat deze de Chinese belangen op het internationale niveau zouden ondersteunen en het idee van de "Vreedzame Opkomst" van China promoten. Een voorbeeld hiervan is het feit dat China samen met de Afrikaanse Unie deel uitmaakt van het Zuid-Zuid blok in de Wereldhandelsorganisatie, dat ingaat tegen de belangen van het Westen.

Daarenboven zou de Chinese ontwikkelingshulp door middel van het ondersteunen van de Afrikaanse onafhankelijkheid de hegemonie van de dollar en het imperialisme van de VS uitdagen (Campbell, 2007). Door de leningen van Chinese ontwikkelingsbanken, zoals de Eximbank, aan Afrika, zou de macht van het Internationaal Monetair Fonds (IMF) en de Wereldbank (WB) over Afrika verzwakken, wat ongerustheid veroorzaakte bij financiële magnaten in de VS en Europa. Chinese investeringen vormen namelijk een alternatief voor Afrikaanse leiders en ondernemers. Hierdoor wordt Afrika in staat gesteld om de conditionaliteiten van de Bretton Woods Instellingen over Afrika te omzeilen.

3.3.3 Hypothese 2: " De Chinese ontwikkelingshulp aan Afrika weerspiegelt een coöperatieve visie op ontwikkelingshulp."

3.3.3.1 *Positieve economische impact op Afrika*

Andere analyses benadrukken dan weer de positieve effecten van China op de Afrikaanse economie. Zo zou de handelsrelatie met China ten eerste zorgen voor een diversificatie van de Afrikaanse externe economische banden, wat voordelig is voor de Afrikaanse economie (Tull, 2006). China zou bovendien een aantrekkelijkere handelspartner zijn dan de VS, wiens handelsrelatie met Afrika veel onevenwichtiger is (Bräutigam & Tang, 2011). Afrika importeert namelijk ook onafgewerkte producten uit China, zo kan de import van Chinese textiel bijvoorbeeld voordelig zijn voor de kledingssector van bepaalde Afrikaanse landen (McCormick, 2006).

China kan verder ook gezien worden als een bron van broodnodige investeringen (Schiere, 2011). Chinese investeringen in infrastructuur, wegen, spoorwegen, (lucht)havens, etc. hebben voor Afrika mogelijkheden voor productie en industrialisatie gecreëerd (Davies et al., 2008). Hoewel veel van

deze investeringen aanvankelijk gefocust waren op grondstoffen, zien we een diversificatie in de Chinese FDI naar een breder gamma van sectoren ontstaan (Moyo, 2009). De Chinese aanwezigheid leidt daarenboven tot investeringen uit andere landen, die geen marktaandeel willen verliezen aan China (Keenan, 2008).

Zwakke infrastructuur is reeds lang een belangrijke hindernis voor de economische ontwikkeling van Afrika (Davies et al., 2008). Chinese investeringen in infrastructuur zijn dan ook een belangrijke stimulans voor de Afrikaanse productie (McCormick, 2008). De constructie van een pijpleiding die de olievelden verbindt in Soedan, vergroot bijvoorbeeld de mogelijkheid voor productieactiviteiten langs deze pijpleiding. Een tweede voorbeeld is de aanleg van de Kribi-haven in Kameroen door China (Tiezzi, 2015). Dit kan namelijk leiden tot de creatie van een nieuwe industriële- en handelskern in Kameroen. De Chinese investeringen in infrastructuur kunnen bovendien bevorderend zijn voor de Afrikaanse economische integratie (Schiere, 2011). Hoewel China voornamelijk bilateraal werkt, hebben ze in sommige gevallen wel regionale projecten opgestart, bijvoorbeeld voor de opwekking van energie, aanleg van havens, spoorwegen, etc. Toch worden regionale projecten nog te vaak over het hoofd gezien door China.

Ook de Chinese schuldkwijtscheldingen kunnen bevorderend zijn voor productie (McCormick, 2008). Ten eerste direct, indien deze fondsen gebruikt worden om de productie te promoten. Ten tweede indirect, indien deze geïnvesteerd worden in gebieden als infrastructuur en onderwijs, die een spillover-effect kunnen hebben op productie.

Een andere belangrijke stimulans voor de industriële ontwikkeling wordt gegeven door de Speciaal Economische Zones (SEZs) die China heeft opgericht in Afrika (Bräutigam & Tang, 2011). Deze zones zijn volgens China een voorbeeld van win-win samenwerking, aangezien ze niet alleen bijdragen aan de herstructurering van de Chinese industrie, maar ook aan de productie in Afrika, waardoor Afrika minder afhankelijk wordt van geïmporteerde afgewerkte producten. Bewijs dat China niet enkel gefocust is op grondstoffen, is te zien in het feit dat slechts één van deze zones aan minerale verwerking doet, en de andere allemaal gericht zijn op de productiesector. Daarenboven werd geen bewijs gevonden van conditionaliteiten voor goederen en diensten die opgelegd waren door de Chinese regering, en een negatief effect kunnen hebben op de lokale economie van Afrika.

Naast het ondersteunen van de Afrikaanse productie, helpt China Afrikaanse landen ook om hun export op te drijven (Goldstein et al., 2006). Zo kunnen we een *boom* in de export van primaire producten van Afrika naar China opmerken, en zien we dat de eerdere schade door de Chinese competitie met de Afrikaanse export naar derde landen, grotendeels verdwenen is (Sautman & Yan, 2009). Dankzij China is Soedan bijvoorbeeld in staat om olie te exporteren, wat geleid heeft tot een economische groei, die Khartoem de allure van een Afrikaans Dubai begint te geven (Michel, 2008).

China steunt echter niet enkel de export van primaire goederen, maar helpt Afrika door de oprichting van de SEZs ook zijn export te diversifiëren (Schiere, 2011). Deze zones hebben een opmerkelijke groei teweeggebracht in Egypte, waar de inkomsten uit de export gestegen zijn van 5,3 miljard in 2000 naar 25,5 miljard dollar in 2008 (Bräutigam & Tang, 2011). De export uit de SEZ zal Mauritius op zijn beurt meer dan tweehonderd miljoen dollar per jaar opleveren (Davies et al., 2008).

Een andere stimulans die China geeft aan de Afrikaanse export is de vrijstelling van douanerechten (McCormick, 2008; Schiere, 2011). China heeft namelijk een nultarief voor 95 percent van de producten van de minst ontwikkelde Afrikaanse landen ingesteld. Voorts heeft China een vorm van hulp geïntroduceerd die niet vaak gebruikt wordt door traditionele donoren, genaamd

“vrijwillige terughoudendheid in export”. Zo heeft China bijvoorbeeld de export naar Zuid-Afrika verminderd met een derde om de Zuid-Afrikaanse textielindustrie te beschermen.

De Afrikaanse economie kan ook voordeel halen uit de Chinese academische beurzen en opleidingen die kunnen leiden tot een verbetering van het economisch management en technologische kennis, wat een meer complexe productie kan bevorderen (McCormick, 2008). Afrikanen kunnen veel leren van de Chinese ervaring en krijgen daar ook de kans toe. China nodigt Afrikanen regelmatig uit voor workshops van twintig dagen over hun ervaring met SEZs, wat leidt tot een indirecte transfer van kennis en capaciteitsopbouw (Bräutigam & Tang, 2011). Op deze manier krijgen Afrikanen een vrijblijvende kennismaking met de Chinese gebruiken, zonder deze opgelegd te krijgen als voorwaarden. Momenteel zijn deze trainingsprogramma's echter nog veel te kort om vaardigheden echt aan te leren. Afrikaanse overheden hopen echter dat de SEZs zullen leiden tot spillovers van vaardigheden en technologie (Schiere, 2011; Davies et al., 2008). Zo gaat men er in Zambia bijvoorbeeld vanuit dat men zal profiteren van de ervaring uit de zones en de verwerving van technologie en financiële middelen om de nationale ontwikkelingsplannen en Millennium Development Goals (MDG's) te bereiken.

Tenslotte zou China ook een positieve impact hebben op de schuldtolerantie van Afrika (Goldstein et al., 2006). Het stimuleren van de export, de investeringen in infrastructuur etc. zouden namelijk geleid hebben tot grotere groeicijfers en hogere publieke inkomsten. Dit wijst dus op het tegendeel van de gevreesde schuldenopbouw.

3.3.3.2 Positieve gevolgen voor de sociale ontwikkeling van Afrika

Een belangrijke indicator van de negatieve of positieve impact van China op het leven van de gewone Afrikanen, is de evaluatie van China door deze Afrikanen zelf (Sautman & Yan, 2009). Survey-onderzoek toont alleszins geen tekenen van een sterke Afrikaanse antipathie tegenover China. Dergelijk onderzoek demonstreert meer appreciatie dan afkeuring van China's rol in Afrika en vertoont een meer positieve evaluatie van China dan van het Westen. Deze resultaten gaan in tegen het tweeledige Westers discours dat China populair is bij de elite en onpopulair bij de bevolking.

Bewijs dat China niet enkel de elite bevoordeelt kan gevonden worden in het feit dat China liever hulp geeft in natura dan cash, wat de mogelijkheid tot corruptie neutraliseert (Davies, et al., 2008). China geeft namelijk hulp door middel van verschillende projecten, zoals aangevraagd door het ontvangende land.

Ook zou de Chinese aanwezigheid sociale bewegingen in Afrika niet noodzakelijk benadelen (Campbell, 2007). Deze kunnen namelijk gebruik maken van deze aanwezigheid om banden te smeden met Chinese arbeiders en activisten om bepaalde toestanden aan te klagen. Hierdoor kunnen nieuwe mogelijkheden gecreëerd worden voor Afrikanen die Afrika in een nieuwe richting willen sturen. Afrikaanse progressieve krachten kunnen zich bovendien verbinden met China om de Westerse imperiale macht over Afrika te doorbreken. De Chinese investeringen in de telecommunicatiesector kunnen verder ook leiden tot meer interactie tussen de Afrikaanse bevolking en de buitenwereld, waardoor een civiele samenleving tot stand kan komen die de toekomst van autoritaire regimes in vraag kan stellen (Adem, 2010). Deze investeringen zouden bovendien meer effect hebben dan een directe interventie in de binnenlandse zaken van een land.

Een belangrijke reden waarom de gemiddelde Afrikanen positief staan tegenover China, is het feit dat ze door China toegang verkregen hebben tot producten en diensten die daarvoor onbetaalbaar

waren (Sautman & Yan, 2009). Daarenboven zouden deze goedkope producten de bevolking helpen om zelf zaken te openen. In Kameroen hebben betaalbare Chinese motorvoertuigen taxiwerk gecreëerd voor jonge mannen, waarmee ook een daling in de criminaliteitscijfers van het land geassocieerd wordt.

China zou voorts wel degelijk werk voorzien voor de Afrikaanse bevolking. In de SEZs zien we dat Chinese bedrijven geen standaardvereisten ingeroepen hebben om zelf werkkrachten mee te brengen (Bräutigam & Tang, 2011). In Egypte en Ethiopië, die een duidelijk beleid hebben voor buitenlandse arbeid, houdt China zich aan de opgelegde quota. Ook in de andere zones zien we dat er veel meer Afrikanen tewerkgesteld zijn dan Chinezen. Dit wijst erop dat Chinese bedrijven in tegenstelling tot wat vaak beweerd wordt, voornamelijk Afrikanen zouden aannemen. De mijnexplosie in Zambia (cfr. supra) is hier een jammerlijk bewijs van, aangezien alle omgekomen arbeiders Zambianen waren.

Ontevredenheid over arbeidsreguleringen heeft Afrikanen in het verleden aangezet tot gewelddadige stakingen (Schiere, 2011). Toch blijkt dat China gevoeliger geworden is voor sociale verantwoordelijkheden. Dit zien we bijvoorbeeld in de veranderingen die China aangebracht heeft na de Zambiaanse kritiek (Bräutigam & Tang, 2011; Keenan, 2008). Nadien zou de Chinese aannemer een sociaal verantwoordelijkheidsprogramma opgericht hebben en werden Zambiaanse vakbonden toegelaten. Tegen 2010 hadden deze vakbonden verschillende voordelen, waaronder een loonsverhoging van om en bij de vijftien percent, verkregen.

Daarenboven kunnen de veranderingen die China tweeebrengt in de Afrikaanse productie ook indirect leiden tot betere arbeidsvoorwaarden in Afrikaanse landen, omdat hierdoor nieuwe eisen kunnen ontstaan aan de overheid voor meer arbeidsreguleringen (McCormick; 2008). Afrikaanse regeringen hebben namelijk ook zelf een belangrijke rol. Volgens Moyo (2009) zijn zij verplicht om arbeidsreguleringen op te leggen, aangezien zij verantwoordelijk zijn voor hun eigen bevolking. Sommige landen hebben reeds beleidsmaatregelen genomen waardoor ze meer voordeel kunnen halen uit Chinese investeringen (Schiere, 2011). Zo heeft Tanzania bijvoorbeeld aangedrongen op de tewerkstelling van ongeschoolde Tanzanianen, en Angola het gebruik van lokaal constructiemateriaal verkregen.

Een andere veelgehoorde kritiek is dat China door zijn nadruk op non-interventie de mensenrechten in Afrika zou schaden. Hierbij wordt vooral de situatie in Soedan aangehaald. Toch ligt China niet zo slecht bij de Soedanese bevolking (Sautman & Yan, 2009). Velen zien China als het land dat de olie-industrie en de infrastructuur van Soedan snel ontwikkeld heeft, en daardoor bijgedragen heeft aan hun welvaart. Bovendien zou de Chinese steun om Westerse sancties te temperen verlichting gebracht hebben aan de Soedanezen (Lai, 2007). De stelling dat China de oorlog financiert in Soedan door de oliehandel klopt ook niet, aangezien de meeste Soedanese olie naar de wereldmarkt gaat en dus ook zonder de handel met China verkocht zou raken (Sautman & Yan, 2009). Voorts is het Chinese aandeel in de wapenhandel met Soedan overdreven, aangezien China slechts één van de zeven landen is dat wapens verkoopt aan Soedan, en lang niet het belangrijkste (i.e. Rusland). China beseft namelijk dat de wapenverkoop negatief is voor hun internationale reputatie.

Tegenstand tegen China's rol in Darfur, gecombineerd met een steeds gevaarlijker omgeving, zou China daarenboven aangezet hebben om hun non-interventiebeleid af te zwakken en zijn diplomatie meer in te zetten voor het vinden van oplossingen (Tan-Mullins et al., 2010).

Wat de Afrikaanse bevolking ook ten goede komt, is de verschuiving van China's enge focus op handel en investeringen naar een breder gamma van ontwikkelingskwesties (Campbell, 2007; Schiere, 2011). Zo is China ook bezig met het halen van de MDG's, klimaatverandering,

voedselveiligheid, energieveiligheid en epidemische ziektes. Daarenboven zal China doorheen de tijd waarschijnlijk steeds meer aandacht besteden aan de implicaties van hun ontwikkelingshulp op het beleid en het milieu. Ook de Chinese bijdrages aan vredeshandhavingmissies van de VN mogen hierbij niet vergeten worden (Adem, 2010).

De sociale ondersteuning die China geeft in de vorm van scholen, ziekenhuizen, medische centra, gezondheidswerkers en opleidingen verbetert bovendien het menselijk kapitaal van Afrika, wat Afrikaanse landen meer mogelijkheden geeft om hun nationale ontwikkelingsplannen te bereiken (Davies, et al., 2008). In Ghana bouwde China bijvoorbeeld lagere scholen en een malariacentrum. Daarbij verstrekte China ook 25 000 dollar aan Ghana voor de behandeling van malaria en Chinees medisch personeel om lokale werknemers op te leiden. China voorziet verder ook academische beurzen en opleidingen voor Afrikanen in China (McCormick, 2008).

De ontwikkelingshulp van China wordt in verschillende landen dan ook positief geëvalueerd (Esteban, 2010; Davies et al., 2008). Equatoriaal-Guinea is bijvoorbeeld overtuigd dat China oprecht bezorgd is over de vooruitgang van Afrika, en Ethiopië vindt China een geschikte ontwikkelingspartner omdat ze tegemoetkomen aan de noden van het land.

Bovengenoemde zaken wijzen erop dat China zich ook bezighoudt met het sociale luik van ontwikkelingssamenwerking. De Chinese professor Yang Lihua omschrijft de Chinese ontwikkelingsstrategie als “lopen op twee benen” (oud Chinees gezegde), wat verwijst naar de tweezijdige aanpak van China, namelijk zowel economisch als sociaal (geciteerd in: Davies et al., 2008, p. 53).

3.3.3.3 Aanvulling op de Westerse ontwikkelingshulp

De Chinese ontwikkelingshulp zou ook als een welgekomen aanvulling op de Westerse gezien kunnen worden, omdat ze problemen tracht op te lossen die ontstaan zijn door de Westerse ontwikkelingshulp of genegeerd worden door Westerse donoren. De dominantie van het IMF en de WB zouden bijvoorbeeld geleid hebben tot verdeeldheid tussen economische en financiële sectoren in Afrika, en een massale afvloeiing van kapitaal uit Afrika (Campbell, 2007). De neoliberale nadruk op financiële markten heeft namelijk financiële speculatie in de hand gewerkt in een continent dat nood heeft aan kapitaal voor productie en opgeleide werkkrachten. De Chinese ontwikkelingshulp speelt volgens Campbell een belangrijke rol in het tegengaan van deze tendensen.

Afrikaanse staten lopen ook de broodnodige hulp en investeringen vaak mis door de voorwaarden die gekoppeld zijn aan Westerse ontwikkelingshulp (Keenan, 2008). Door de ongeconditioneerde aanpak van China kunnen deze noden echter toch vervuld worden. Daarenboven geeft China hulp aan sectoren die genegeerd worden door het Westen, zoals infrastructuur (Davies et al., 2008). Deze aanpak werd geprezen door een Ghanese denktank, die stelde dat landen eerst infrastructuur moeten hebben, vooraleer ze zich verder kunnen ontwikkelen (Tan-Mullins et al., 2010). Een woordvoerder van de Keniaanse regering wees er verder op dat wanneer China belooft om een weg aan te leggen deze er ook effectief zal komen, en de werken niet stopgezet zullen worden als de regering faalt in het bestrijden van corruptie (Tull, 2006).

Dergelijke zaken moeten als een aanvulling gezien worden op de Westerse ontwikkelingshulp en niet als vervanging ervan, aangezien China nog niet op hetzelfde niveau aan ontwikkelingssamenwerking doet als het Westen (Schiere, 2011). Dat China hierdoor wel voor competitie zorgt met het Westen, wordt in het Westen misschien wantrouwend bekeken, maar in

termen van de impact op Afrika, is deze concurrentie juist positief (Goldstein et al., 2006; Tan-Mullins et al., 2010). Het geeft staten namelijk de keuze tot wie zich te richten voor investeringen, waar ze veel meer voordeel uithalen dan uit de Westerse lessen in moraliteit.

Bovendien zien we dat de Chinese ontwikkelingshulp complementair kan zijn aan de Westerse en dat beiden kunnen samenwerken rond de ontwikkeling van Afrika. In 2007 tekende de Chinese Eximbank bijvoorbeeld een akkoord met de WB om de samenwerking met betrekking tot ontwikkelingssamenwerking, voornamelijk in Afrika, te verbeteren (Davies et al., 2008). Daarnaast springt China bij om Afrika te helpen in het bereiken van de MDG's (Campbell, 2007; Schiere, 2011). Deze hulp is enorm welkom, aangezien het bereiken van de MDG's in Afrika waarschijnlijk nog meer dan honderd jaar zou duren op het tempo van de Westerse ontwikkelingshulp. Het overnemen van de doelstellingen en het vocabularium van de MDG's toont aan de China niet enkel een uitdager, maar ook een potentiële partner van de Westerse ontwikkelingshulp kan zijn (Tan-Mullins et al., 2010).

Tot slot wijst Schiere (2011) erop dat dit in de toekomst nog zal verbeteren, aangezien het waarschijnlijk is dat de coördinatie van China met Westerse donoren zal toenemen. Bovendien benadrukt hij de verantwoordelijkheid van Afrika zelf in het betrekken van China in hun ontwikkelingsplannen, zodat de Chinese ontwikkelingshulp effectief en complementair kan zijn aan de traditionele donoren.

3.3.4 Conclusie

Volgens de *least likely* hypothese weerspiegelt de Chinese ontwikkelingshulp een assertief ontwikkelingsbeleid, waarbij China gedreven wordt door eigenbelang en geen positieve impact heeft op Afrika. Verschillende analyses lijken de negatieve impact van China op de economische ontwikkeling van Afrika te bevestigen. Dergelijke analyses klagen vooral de negatieve effecten aan van het feit dat China enkel geïnteresseerd is in grondstoffen, Afrika gebruikt voor de herstructurering van de Chinese industrie en als exportbestemming. Ook de gezamenlijke ondernemingen, bilaterale focus, en dalende Afrikaanse schuldtoerantie werden aangehaald. Toch werden hier verschillende kanttekeningen bij gemaakt. Zo werd gesteld dat de Westerse ontwikkelingshulp niet altijd beter is, verschillende kritiekpunten overdreven zijn en soms de Westerse belangen moeten dienen.

Ten tweede zou China een negatieve impact hebben op de sociale ontwikkeling van Afrika. Hierbij werd vermeld dat China voornamelijk staatselites en autoritaire leiders steunt, schendingen van mensenrechten negeert en conflicten in standhoudt. Daarenboven zou China de Afrikaanse werkgelegenheid aantasten en schandalige arbeidsvoorwaarden opleggen. Hierbij moeten echter grotendeels dezelfde kanttekeningen gemaakt worden als bij de vorige indicator en werd ook gewezen op de verantwoordelijkheid van Afrikaanse overheden.

De derde indicator was dat Chinese ontwikkelingshulp gezien zou kunnen worden als een aanval op de Westerse. We zagen dat het Westen inderdaad vreest dat de Chinese ontwikkelingshulp hun werk zou ondermijnen en een middel is om de hegemonie van de VS tegen te gaan. Criticasters bleken echter zelf niet altijd koosjer en de Westerse aanpak bracht ook niet veel verbetering.

Volgens de *most likely* hypothese weerspiegelt de Chinese ontwikkelingshulp een coöperatief beleid dat zowel voordeel brengt voor China en Afrika. Ten eerste werden de positieve effecten op de Afrikaanse economie aangehaald, waaronder de Chinese investeringen, infrastructuur,

schuldkwijtscheldingen, SEZs, steun aan productie en export en overdracht van vaardigheden. Bovendien werden verschillende aannames uit de assertieve hypothese weerlegd. Zo zou China niet enkel geïnteresseerd zijn in grondstoffen, de asymmetrische integratie van Afrika in de wereldmarkt wel verbeteren en een positief effect hebben op de Afrikaanse schuldtoerantie.

Ten tweede zou ook de sociale ontwikkeling van Afrika gestimuleerd worden, wat blijkt uit de positieve evaluatie van de Afrikaanse bevolking. Ook hier werden zaken uit de assertieve hypothese genuanceerd, zoals de kritiek dat China geen extra werkgelegenheid voorziet, slechte arbeidsomstandigheden hanteert en schendingen van mensenrechten negeert.

Ten derde zou de Chinese ontwikkelingshulp gezien kunnen worden als een aanvulling op de Westerse, waarbij gesteld werd dat China tegemoet komt aan fouten en tekorten van het Westen, zorgt voor concurrentie die positief is voor Afrika en tracht om samen te werken met traditionele donoren.

Na onderzoek van beide hypothesen, vinden we dus veel tegenstrijdigheden terug. Het voorkomen van deze tegenstrijdigheden kunnen we op verschillende manieren verklaren. Ten eerste heeft China geen relatie met Afrika als geheel, maar met verschillende Afrikaanse landen (Adem, 2010). Dit betekent dat zowel de aard als het effect van China's ontwikkelingshulp in Afrika variëren van land tot land. Het beleidsmilieu waarin China opereert, is hierbij een cruciale factor (McCormick, 2008). De sleutelrol van Afrikaans agentschap wordt in verschillende, voornamelijk assertieve analyses nauwelijks erkend (Bräutigam & Zhang, 2013). Toch heeft het leiderschap van Afrikaanse landen de verantwoordelijkheid om te zorgen dat de relatie met China bijdraagt aan duurzame groei (Schiere, 2011).

Ten tweede is China nog steeds een relatieve nieuwkomer in Afrika, waardoor het nog vroeg is om een dominant patroon vast te stellen (Adem, 2010). Het Chinese Afrikabeleid kan nog veel invloed ondergaan van interne factoren in China en Afrika en de globale politieke economie.

Tot slot mogen we niet vergeten dat het debat over de effectiviteit van hulp grotendeels het resultaat is van een machtsstrijd tussen globale spelers die de ander willen delegitimiseren en hun eigen morele superioriteit aantonen (Tan-Mullins et al., 2010). Veel kritiek op China die te vinden is onder de assertieve hypothese, is beïnvloed door het Westers discours dat China in een slecht daglicht wil plaatsen om de eigen belangen te dienen.

We zouden daarom kunnen concluderen dat hoewel we geen enkele hypothese eenzijdig kunnen bevestigen, we kritiek op China vanuit de assertieve hypothese toch met een korreltje zout moeten nemen, zeker aangezien we bewijs vinden van het tegendeel in andere bronnen. Hierdoor kan het bewijs uit de *least likely* assertieve hypothese, de *most likely* coöperatieve hypothese niet zomaar falsifiëren. Alleszins lijkt het veilig om te stellen dat de Chinese ontwikkelingshulp niet enkel China, maar ook Afrika ten goede kan komen, hoewel er nog veel verbeteringen aan gebracht kunnen worden en veel zaken ook het eigenbelang van China dienen. Hierin blijkt China echter niet anders te zijn dan het Westen.

4 Eindconclusie

We begonnen deze verhandeling met een uiteenzetting over twee theoretische paradigma's, het realisme dat het Chinese buitenlands beleid als assertief omschreef en het liberalisme dat hierin eerder een coöperatief beleid zag. Aan de hand van onze twee casestudies hebben we gezocht naar bewijs voor beide invalshoeken, om de theorieën over het buitenlands beleid van China te toetsen aan de realiteit.

Bij de casestudy over de Zuid-Chinese Zee stelde de *most likely* hypothese dat China zich sinds de DOC van 2002 assertief zou opgesteld hebben. Na onderzoek zagen we inderdaad dat China op bepaalde momenten nog steeds dwang of geweld gebruikt en beslissingen neemt die andere partijen provoceren. Hieraan koppelden we de volgende kenmerken van een assertief beleid: nadruk op soevereiniteit en territoriale integriteit, een vorm van hegemoniestreven in de regio, machtspolitiek (met eventueel het gebruik van geweld) en het verdedigen van het eigenbelang. De assertieve acties die aangehaald werden, lijken de realistische, assertieve hypothese te bevestigen. Toch moesten hier verschillende nuanceringsen aangebracht worden, waardoor deze hypothese afgezwakt wordt.

De *least likely* hypothese stelde dat China zich sinds de DOC van 2002 coöperatief zou opgesteld hebben. Ook hier vinden we bewijs dat China inspanningen geleverd heeft voor vreedzame oplossingen en vertrouwenswekkende en coöperatieve acties ondernomen heeft. Hieraan koppelden we de volgende kenmerken van een coöperatief beleid: win-win samenwerking en diplomatie, coöperatieve veiligheid, interdependentie en nadruk op gemeenschappelijk belang. Omdat dit een *least likely* hypothese was, wordt de liberale theorie hierdoor des te meer bevestigd. Toch konden we ook deze hypothese niet eenzijdig aannemen, omdat ook hier verschillende problemen en onzekerheden opdoken.

In het geval van de eerste case kunnen we dus concluderen dat beide hypothesen bewijsgrond vonden, waardoor het buitenlands beleid van China in dit domein maar tot op een zekere hoogte assertief is en we dit dus tussen assertiviteit (realisme) en coöperatie (liberalisme) moeten plaatsen.

Bij de casestudy over de Chinese ontwikkelingshulp aan Afrika, stelde de *least likely* hypothese dat dit een assertief ontwikkelingsbeleid weerspiegelt. Hierbij zagen we verschillende analyses die bevestigden dat de Chinese ontwikkelingshulp een negatieve impact heeft op de economische en sociale ontwikkeling van Afrika en gezien kan worden als een aanval op de Westerse ontwikkelingshulp. Hieraan koppelden we de volgende kenmerken van een assertief beleid: nadruk op soevereiniteit en territoriale integriteit, machtspolitiek, hegemoniestreven en eigenbelang. Hierdoor lijkt het alsof we de liberale, coöperatieve theorie voor deze case kunnen ontkrachten.

Toch werden ook hier verschillende kanttekeningen bijgemaakt. Daarenboven vonden we ook bewijs van de tegengestelde hypothese die stelt dat China een coöperatief ontwikkelingsbeleid voert in Afrika en dus positief is voor de economische en sociale ontwikkeling van Afrika en eerder een aanvulling is op de Westerse ontwikkelingshulp. Hieraan koppelden we de volgende kenmerken van een coöperatief beleid: win-win samenwerking en de nadruk op gemeenschappelijke belangen. Hierdoor concludeerden we dat de realistische, assertieve hypothese niet zomaar aangenomen kan worden en de *most likely* coöperatieve hypothese niet zo snel weerlegd kan worden.

In beide cases zien we dus dat we zowel bewijs vinden van een assertief als van een coöperatief buitenlands beleid. Hierdoor kunnen we het Chinese buitenlands beleid niet eenzijdig aan het realisme of liberalisme koppelen, maar moeten we het ergens tussen deze invalshoeken plaatsen. We kunnen alleszins concluderen dat invalshoeken die het buitenlands beleid van China bekritisieren

als destabiliserend en kwaadaardig, zoals de *China Threat Theory*, onvoldoende genuanceerd zijn. Daarenboven is het niet zeker dat China vanuit een puur realistische benadering de bestaande wereldorde zal uitdagen en een regelrechte machtspolitiek voert omwille van eigenbelang, aangezien ook de liberale theorie die hier tegenin gaat zijn weerslag vindt in de realiteit. Het bewijs van dergelijke coöperatieve kenmerken toont aan dat we in analyses over het buitenlands beleid van China moeten oppassen voor een eenzijdig Westers discours dat China omwille van eigenbelang in een slecht daglicht wil plaatsen.

Natuurlijk bevat dit onderzoek ook verschillende beperkingen. Ten eerste werd aangegeven dat er naast het realisme en liberalisme nog verschillende andere invalshoeken bestaan over het buitenlands beleid van China die wegens het bestek van dit onderzoek niet in acht werden genomen. Een verdere toetsing aan deze theorieën zou daarom interessant zijn om een beter zicht te krijgen op de verschillende facetten van het Chinese buitenlands beleid. Ten tweede zouden ook meer cases onderzocht kunnen worden om een nauwkeuriger en betrouwbaarder beeld te krijgen. Wij beperkten ons echter tot twee cases, die overeenkwamen met de tweedeling assertiviteit en coöperatie, zodat we deze meer in de diepte konden uitwerken binnen het bestek van dit onderzoek. Andere interessante cases zouden bijvoorbeeld kunnen zijn: China's rol in de BRICS-bank, in multilaterale instellingen en in andere conflicten zoals over Taiwan of de Senkaku/Diaoyu-eilanden.

Ook de cases zelf bevatten beperkingen. Zo is het moeilijk om uitspraken te doen over het conflict in de Zuid-Chinese Zee aangezien dit conflict nog lang niet opgelost is en we momenteel geen zicht hebben op evoluties die zich in de toekomst kunnen voordoen. Het opvolgen van deze ontwikkelingen is dan ook aangeraden. Bij de case over Afrika zagen we reeds dat China geen relatie heeft met Afrika als geheel, nog een relatieve nieuwkomer is en dat we moeten oppassen voor China-bashing vanuit het Westen. Ook hier is vervolgonderzoek met aandacht voor de effecten in verschillende landen en vanuit een genuanceerde visie daarom aangeraden.

Referentielijst

- Adem, S. (2010). The paradox of China's policy in Africa. *African and Asian Studies*, (9), 334-355.
- Amer, R. (2014). China, Vietnam, and the South China Sea: disputes and dispute management. *Ocean Development & International Law*, 45 (1), 17-40.
- Arase, D. (2010). Non-traditional security in China-ASEAN cooperation: the institutionalization of regional security cooperation and the evolution of East Asian regionalism. *Asian Survey*, 50 (4), 808-833.
- Basiron, M.N. (2014). Regional disorder: the South China Sea disputes by Sarah Raine and Christian Le Miere (review). *Contemporary Southeast Asia: A Journal of International and Strategic Affairs*, 36 (1), 159-161.
- Baviera, A.S.P. (2014). Domestic interests and foreign policy in China and the Philippines: implications for the South China Sea disputes. *Philippine Studies: Historical and Ethnographic Viewpoints*, 62 (1), 133-143.
- Beckman, R. (2013). The UN Convention on the Law of the Sea and the maritime disputes in the South China Sea. *The American Journal of International Law*, 107 (1), 142-163.
- Bräutigam, D. (2011). *Chinese development aid in Africa: what, where, why, and how much?* Geraadpleegd op 15 april 2015 op http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2013609
- Bräutigam, D., & Tang, X. (2011). African Shenzhen: China's special economic zones in Africa. *Journal of Modern African Studies*, 49 (1), 27-54.
- Bräutigam, D., & Zhang, H. (2013). Green dreams: myth and reality in China's agricultural investment in Africa. *Third World Quarterly*, 34 (9), 1676-1696.
- Campbell, H. (2007). China in Africa: challenging US global hegemony. *Third World Quarterly*, 29 (1), 89-105.
- Christensen, T.J., Johnston, A.I., & Ross, R.S. (2006). Conclusions and further directions. In A.I. Johnston & R.S. Ross (Eds.), *New directions in the study of China's foreign policy* (pp. 379-417). California: Stanford University Press.
- Cossa, R.A. (1998). *Security implications of conflict in the South China Sea: exploring potential triggers of conflict*. Geraadpleegd op 23 februari 2015 op <http://www.southchinasea.org/files/2012/03/Cossa-Security-Implications-of-Conflict-in-the-S.ChinaSea.pdf>
- Davies, M., Edinger, H., Tay, N., & Naidu, S. (2008). *How China delivers development assistance to Africa*. Geraadpleegd op 7 maart 2015 op http://www.ccs.org.za/downloads/DFID_FA_Final.pdf
- Demick, B. (2014). *China clashes with Philippines, Vietnam in South China Sea*. Geraadpleegd op 20 april 2015 op <http://www.latimes.com/world/asia/la-fg-asia-china-philippines-vietnam-20140507-story.html#>

- Deng, Y., & Wang, F. (2005). Introduction. In Y. Deng & F. Wang (Eds.), *China rising: power and motivation in Chinese foreign policy* (pp. 1-18). USA: Rowman & Littlefield Publishers.
- Deng, Y. (2005). Better than power: "international status" in Chinese foreign policy. In Y. Deng & F. Wang (Eds.), *China rising: power and motivation in Chinese foreign policy* (pp. 51-72). USA: Rowman & Littlefield Publishers.
- Deng, Y. (2006). Reputation and the security dilemma: China reacts to the China threat theory. In A.I. Johnston & R.S. Ross (Eds.), *New directions in the study of China's foreign policy* (pp. 186-214). California: Stanford University Press.
- Dupuy, F., & Dupuy, P-M. (2013). A legal analysis of China's historic rights claim in the South China Sea. *The American Journal of International Law*, 107 (1), 124-141.
- Esteban, M. (2010). A silent invasion? African views on the growing Chinese presence in Africa: the case of Equatorial Guinea. *African and Asian Studies*, 9, 232-251.
- Fabinyi, M. (2015). *China and the South China Sea resource grab*. Geraadpleegd op 20 april 2015 op <http://thedi diplomat.com/2015/02/china-and-the-south-china-sea-resource-grab/>
- Fravel, M. T. (2015). Projecting strategy: the myth of Chinese counter-intervention. *The Washington Quarterly*, 37 (4), 171-187.
- Gady, F-S. (2015). *Confirmed: China's defense budget will rise 10,1% in 2015*. Geraadpleegd op 20 april 2015 op <http://thedi diplomat.com/2015/03/confirmed-chinas-defense-budget-will-rise-10-1-in-2015/>
- Geeraerts, G., & Holslag, J. (2009). China engages the World. In D. Lesage & P. Vercauteren (Eds.), *Contemporary global governance: multipolarity vs new discourses on global governance* (pp. 29- 50). Brussels: P.I.E. Peter Lang S.A.
- Geeraerts, G. (2011). China, the EU, and the new multipolarity. *European Review*, 10 (1), 57-67.
- Gerring, J. (2007). Is there a (viable) crucial-case method? *Comparative Political Studies*, 40 (3), 231-253.
- Goldstein, A., N., Pinaud, H., Reisen, & Chen, X. (2006). *The rise of China and India: what's In It for Africa?* Geraadpleegd op 15 april 2015 op <http://www.oecd.org/dev/theriseofchinaandindia-whatsinitforafrica.htm>
- Holslag, J. (2010). *Trapped Giant: China's military rise*. Londen: International Institute for Strategic Studies.
- Hyer, E. (1995). The South China Sea Disputes: implications of China's earlier territorial settlements. *Pacific Affairs*, 68 (1), 34-54.
- Jacques, M. (2012). *When China rules the world, the end of the Western world order and the birth of a new global order*. London: Penguin Books.

Jakobson, L. (2013). *China's foreign policy dilemma*. Geraadpleegd op 7 december 2014 op <http://www.lowyinstitute.org/publications/chinas-foreign-policy-dilemma>

Jho, W., & Chae, S.A. (2014). Hegemonic disputes and the limits of the ASEAN regional forum. *Pacific Focus*, XXIX (2), 237-259.

Kao, S-M., Pearre, N. S., & Firestone, J. (2012). Regional cooperation in the South China Sea: analysis of existing practices and prospects. *Ocean Development and International Law*, 43 (3), 283-295.

Kaplan, R. D. (2014). *Het Aziatische kruidvat- het einde van stabiliteit in de Grote Oceaan*. Antwerpen: Spectrum.

Keenan, P. (2008). Curse or cure? China, Africa, and the effects of unconditioned wealth. *Berkeley Journal of International Law*, 27 (1), 84-126.

Kim, S. S. (2006). Chinese foreign policy faces globalization challenges. In A.I. Johnston & R.S. Ross (Eds.), *New directions in the study of China's foreign policy* (pp. 276-306). California: Stanford University Press.

Lai, H.H. (2007). China's oil diplomacy: is it a global security threat? *Third World Quarterly*, 28 (3), 519-537.

Large, D. (2007). Conference Report: a "Chinese scramble"? The politics of contemporary China-Africa relations. *African Affairs*, 106 (422), 141-143.

Leonard, M. (2008). *Wat denkt China? De nieuwe wereldorde volgens Chinees model*. Amsterdam: Uitgeverij De Arbeidspers.

Liu, F. (2014). Managing China-U.S. military differences. In M. Hart (ed.), *Exploring the frontiers of U.S.-China strategic cooperation: visions for Asia-Pacific security architecture* (pp. 8-13). Geraadpleegd op 6 april 2015 op <https://cdn.americanprogress.org/wp-content/uploads/2014/11/ChinaReport-Security-FINAL.pdf>

Lynch, D.C. (2013). Securitized culture in Chinese foreign policy debates: implications for interpreting China's rise. *Asian Survey*, 53 (4), 629-652.

McCormick, D. (2008). China & India as Africa's new donors: the impact of aid on development. *Review of African Political Economy*, 35 (115), 73-92.

Moore, T.G. (2005). Chinese foreign policy in the age of globalization. In Y. Deng & F. Wang (Eds.), *China rising: power and motivation in Chinese foreign policy* (pp. 121-158). USA: Rowman & Littlefield Publishers.

Moyo, D. (2009). *Dead aid- why aid is not working and how there is another way for Africa*. Londen: Penguin Books.

Parameswaran, P. (2015). *Will China change its South China Sea approach in 2015?* Geraadpleegd op 20 april 2015 op <http://thediplomat.com/2015/01/will-china-change-its-south-china-sea-approach-in-2015/>

Ratner, E. (2014). Can China make peace in the South China Sea? In M. Hart (ed.), *Exploring the frontiers of U.S.-China strategic cooperation: visions for Asia-Pacific security architecture* (pp. 26-30). Center for American Progress, Washington.

Rowan, J.P. (2005). The US-Japan security alliance, ASEAN, and the South China Sea Dispute. *Asian Survey*, 45 (3), 414-436.

Sautman, D., & Yan, H. (2009). African perspectives on China-Africa Links. *The China Quarterly*, (199), 728-759.

Schiere, R. (2011). *China and Africa: an emerging partnership for development?- an overview of issues*. Geraadpleegd op 6 april 2015 op <http://www.afdb.org/fileadmin/uploads/afdb/Documents/Publications/WPS%20No%20125%20China%20and%20Africa%20%20An%20Emerging%20Partnership%20.pdf>

Scott, D. (2012). Conflict irresolution in the South China Sea. *Asian Survey*, 52 (6), 1019-1042.

Simon, S.W. (2012). Conflict and diplomacy in the South China Sea: the view from Washington. *Asian Survey*, 52 (6), 995-1018.

Song, Y., & Tønnesson, S. (2013). The impact of the law of the sea convention on conflict and conflict management in the South China Sea. *Ocean Development & International Law*, 44 (3), 235-269.

Tan-Mullins, M., Mohan, G., & Power, M. (2010). Redefining 'aid' in the China-Africa context. *Development and Change*, 41 (5), 857-881.

Thang, N-D., & Thao, N-H. (2012). China's nine dotted lines in the South China Sea: the 2011 exchange of diplomatic notes between the Philippines and China. *Ocean Development and International Law*, 43 (1), 35-56.

Thayer, C.A. (2013). Navigating the currents of legal regimes and realpolitik in East Asia's maritime domain. In S.Wu & K. Zou (Eds.), *Securing the safety of navigation in East Asia: legal and political dimensions* (pp. 17-50). Oxford: Chandos Publishing.

The Brookings Institute (2015). China's security and foreign policies: comparing American and Japanese perspectives. Geraadpleegd op 5 mei 2015 op http://www.brookings.edu/~media/events/2015/02/27-china-japan/20150227_china_japan_transcript.pdf

Tiezzi, S. (2015). *What's it like to have China build you a port? Ask Cameroon*. Geraadpleegd op 4 mei 2015 op <http://thediomat.com/2015/02/whats-it-like-to-have-china-build-you-a-port-ask-cameroon/>

Tull, D.M. (2006). China's engagement in Africa: scope, significance and consequences. *The Journal of Modern African Studies*, 44 (3), 459-479.

Van der Putten, J. (2011). *Verbijsterend China: wereldmacht van een andere soort*. Amsterdam: Nieuw Amsterdam Uitgevers.

Wang, F. (2005). Beijing's incentive structure: the pursuit of preservation, prosperity and power. In Y. Deng & F. Wang (Eds.), *China rising: power and motivation in Chinese foreign policy* (pp. 19-49). USA: Rowman & Littlefield Publishers.

Wang, J. (2005). China's multilateral diplomacy in the new millenium. In Y. Deng & F. Wang (Eds.), *China rising: power and motivation in Chinese foreign policy* (pp. 159-200). USA: Rowman & Littlefield Publishers.

Wang, Y. (2008). Public diplomacy and the rise of Chinese soft power. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 616, 257-273.

Wen, Z. (2014). Managing provocative reactions to the U.S. Asia Pacific pivot. In M. Hart (ed.), *Exploring the frontiers of U.S.-China strategic cooperation: visions for Asia-Pacific security architecture* (pp.20-25). Center for American Progress, Washington.

Young, N.C., & Jong, H.J. (2008). China's soft power: discussions, resources and prospects. *Asian Survey*, 48 (3), 453-472.

Yu, M. (2014). China's responses to the compulsory abitation on the South China Sea Dispute: Legal effects and policy options. *Ocean Development & International Law*, 45 (1), 1-16.

Zou, K. (2005). *Law of the sea in East Asia: issues and prospects*. Abingdon: Routledge.

Bijlagen

Bijlage 1

DECLARATION ON THE CONDUCT OF PARTIES IN THE SOUTH CHINA SEA

The Governments of the Member States of ASEAN and the Government of the People's Republic of China,

REAFFIRMING their determination to consolidate and develop the friendship and cooperation existing between their people and governments with the view to promoting a 21st century-oriented partnership of good neighbourliness and mutual trust;

COGNIZANT of the need to promote a peaceful, friendly and harmonious environment in the South China Sea between ASEAN and China for the enhancement of peace, stability, economic growth and prosperity in the region;

COMMITTED to enhancing the principles and objectives of the 1997 Joint Statement of the Meeting of the Heads of State/Government of the Member States of ASEAN and President of the People's Republic of China;

DESIRING to enhance favourable conditions for a peaceful and durable solution of differences and disputes among countries concerned;

HEREBY DECLARE the following:

1. The Parties reaffirm their commitment to the purposes and principles of the Charter of the United Nations, the 1982 UN Convention on the Law of the Sea, the Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia, the Five Principles of Peaceful Coexistence, and other universally recognized principles of international law which shall serve as the basic norms governing state-to-state relations;
2. The Parties are committed to exploring ways for building trust and confidence in accordance with the above-mentioned principles and on the basis of equality and mutual respect;
3. The Parties reaffirm their respect for and commitment to the freedom of navigation in and overflight above the South China Sea as provided for by the universally recognized principles of international law, including the 1982 UN Convention on the Law of the Sea;
4. The Parties concerned undertake to resolve their territorial and jurisdictional disputes by peaceful means, without resorting to the threat or use of force, through friendly consultations and negotiations by sovereign states directly concerned, in accordance with universally recognized principles of international law, including the 1982 UN Convention on the Law of the Sea;
5. The Parties undertake to exercise self-restraint in the conduct of activities that would complicate or escalate disputes and affect peace and stability including, among others, refraining from action of inhabiting on the presently uninhabited islands, reefs, shoals, cays, and other features and to handle their differences in a constructive manner.

Pending the peaceful settlement of territorial and jurisdictional disputes, the Parties concerned undertake to intensify efforts to seek ways, in the spirit of cooperation and understanding, to build trust and confidence between and among them, including:

- a. holding dialogues and exchange of views as appropriate between their defense and military officials;
- b. ensuring just and humane treatment of all persons who are either in danger or in distress;

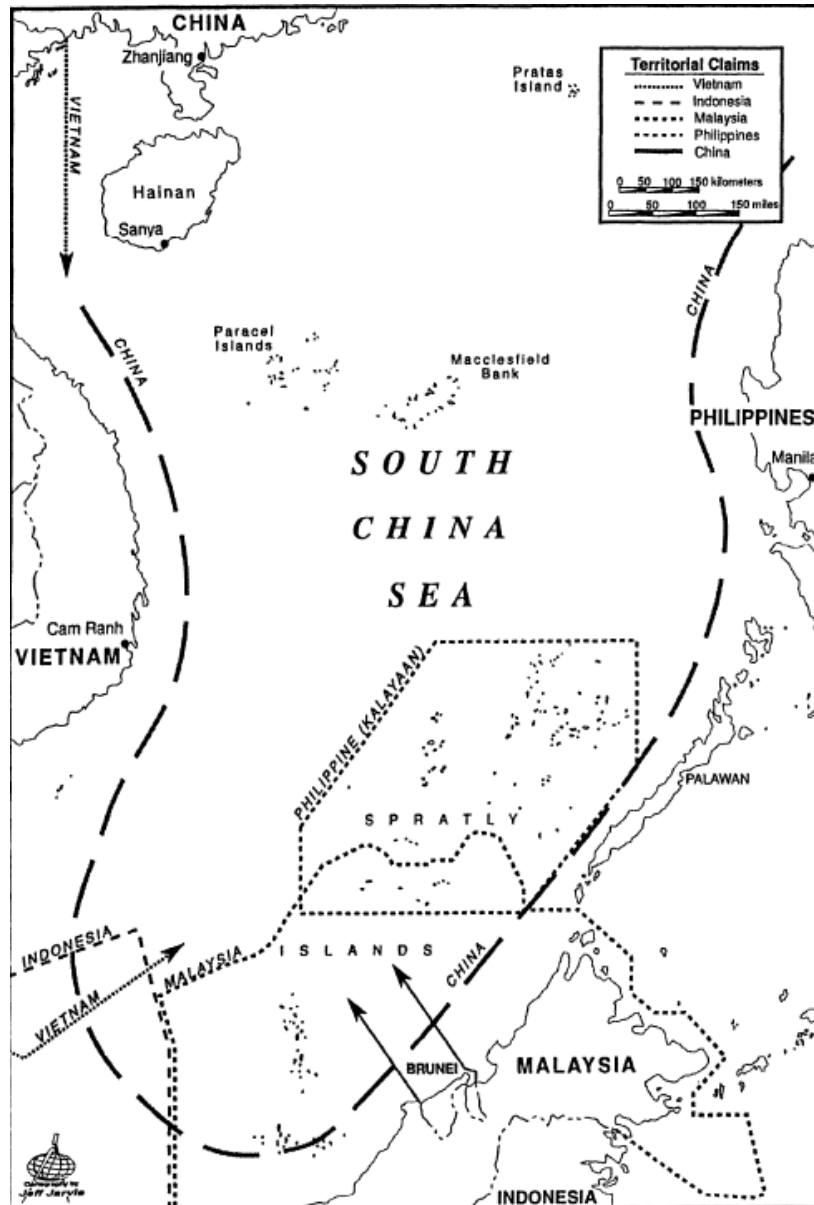
- c. notifying, on a voluntary basis, other Parties concerned of any impending joint/combined military exercise; and
 - d. exchanging, on a voluntary basis, relevant information.
6. Pending a comprehensive and durable settlement of the disputes, the Parties concerned may explore or undertake cooperative activities. These may include the following:
- a. marine environmental protection;
 - b. marine scientific research;
 - c. safety of navigation and communication at sea;
 - d. search and rescue operation; and
 - e. combating transnational crime, including but not limited to trafficking in illicit drugs, piracy and armed robbery at sea, and illegal traffic in arms.

The modalities, scope and locations, in respect of bilateral and multilateral cooperation should be agreed upon by the Parties concerned prior to their actual implementation.

7. The Parties concerned stand ready to continue their consultations and dialogues concerning relevant issues, through modalities to be agreed by them, including regular consultations on the observance of this Declaration, for the purpose of promoting good neighbourliness and transparency, establishing harmony, mutual understanding and cooperation, and facilitating peaceful resolution of disputes among them;
8. The Parties undertake to respect the provisions of this Declaration and take actions consistent therewith;
9. The Parties encourage other countries to respect the principles contained in this Declaration;
10. The Parties concerned reaffirm that the adoption of a code of conduct in the South China Sea would further promote peace and stability in the region and agree to work, on the basis of consensus, towards the eventual attainment of this objective.

Done on the Fourth Day of November in the Year Two Thousand and Two in Phnom Penh, the Kingdom of Cambodia.

Bijlage 2

Referentielijst bijlagen

Bijlage 1: ASEAN. Declaration on the conduct of parties in the South China Sea. Geraadpleegd op 5 mei 2015 op <http://www.asean.org/asean/external-relations/china/item/declaration-on-the-conduct-of-parties-in-the-south-china-sea>

Bijlage 2: Hyer, E. (1995). The South China Sea Disputes: implications of China's earlier territorial settlements. *Pacific Affairs*, 68 (1), p. 38.